

KENTLİ KÜLTÜRÜNÜN OLUŞTURULMASINDA
YÖNETİMLER VE KİTLE İLETİŞİMİ

KENTLİ KÜLTÜRÜNÜN OLUŞTURULMASINDA
YÖNETİMLER VE KİTLE İLETİŞİMİ

Tufan Mut

MASTER TEZİ

Tez Yöneticisi:Doç.Dr. Metin Kazancı

Eskişehir

AN.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

1985

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TABLolar LİSTESİ	ii
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
ÖNSÖZ	1
GİRİŞ	4
BÖLÜM	
I. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	8
SORUNUN TAKDİMİ	8
ARAŞTIRMANIN AMACI	11
EVREN VE ÖRNEKLEM	12
ARAŞTIRMADAKİ TANIMLAR	12
II. KÜLTÜR VE KENT	19
KÜLTÜR	19
KENT, KENTLİLEŞME VE KENTLİ KÜLTÜRÜ	21
III. İLETİŞİM-KÜLTÜR DİYALEKTİĞİ	32
İLETİŞİM	32
KİTLE İLETİŞİMİ VE ARAÇLARI	34
KİTLE İLETİŞİMİNİN KÜLTÜREL İŞLEVLERİ	36
IV. YÖNETİM VE İLETİŞİM	45
YÖNETİM	45
YEREL YÖNETİM	45
YÖNETİM VE İLETİŞİM	49
YEREL YÖNETİM VE HALKLA İLİŞKİLER	49
V. BULGULAR VE YORUM	51
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER	65
EK	67
GENEL BİBLİYOGRAFYA	69

TABLOLAR LİSTESİ

TABLO	Sayfa
I. ÇEŞİTLİ KÜLTÜR KAVRAMLARI VE ANLAMLARI	16
II. KÜLTÜREL SÜREÇLER VE TANIMLARI	17
III. KÜLTÜRLER VE SINIFLAMA ÖLÇÜTLERİ	18
1. DENEKLERİN YAŞ GRUPLARI	51
2. DENEKLERİN CİNSİYETİ	51
3. AİLELERİN GELİR DURUMLARI	52
4. HANE HALKI SAYISI	52
5. KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE	52
6. GERİ DÖNME ARZUSU	52
7. KENTİN BEĞENİLEN YÖNLERİ	52
8. KENTİN BEĞENİLMEYEN YÖNLERİ	52
9. YAKIN ÇEVREYE İLİŞKİN SORUNLAR	53
10. SORUNLARLA İLGİLİ GİRİŞİM	53
11. ESKİŞEHİR'DE AKRABASI OLANLAR	53
12. AKRABALARLA GÖRÜŞME SIKLIĞI	53
13. AKRABALARDAN YARDIM GÖRME	53
14. GAZETE OKUMA SIKLIĞI	54
15. OKUNAN GAZETE ÇEŞİTLERİ	54
16. BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME	54
17. TV'DE BEĞENİLEN PROGRAMLAR	54
18. KİTAP OKUMA SIKLIĞI	54
19. EN SON OKUNAN KİTAPLAR	54
20. DİNLENİLEN MÜZİK TÜRÜ	55
21. YERİNE GETİRİLEN DİNİ GÖREVLER	55
22. NAMAZ KILMA SIKLIĞI	55
23. EŞİNİN ÇALIŞMASINA İZİN VERME	56
24. KIZ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNE İZİN VERME	56
25. KIZ ÇOCUKLARI NE TÜR EĞİTİM GÖRMELİ(I)	56
26. KIZ ÇOCUKLARI NE TÜR EĞİTİM GÖRMELİ(II)	56
27. NORMAL EĞİTİMDEN ÖNCE DİN EĞİTİMİ GEREKLİMİ	56
28. TOPLUMDAKİ FARKLARI AÇIKLAMA BİÇİMLERİ	56

29. GELİR YETERSİZLİĞİNE ÇARE	57
30. GELİR YETERLİLİĞİ	57
31. İLK İŞİ EDİNME YOLLARI	57
32. DEVLET DAİRESİNE İŞİ DÜŞTÜĞÜNDE İZLEDİĞİ YOL	57
33. SON YIL İÇİNDE TİYATROYA GİDENLER	57
34. BAZI KENTSEL ÖRGÜTLERİN KULLANIMI	57
35. DENEKLERİN CİNSİYETİ VE GAZETE OKUMA SIKLIĞI	58
36. GELİR DURUMU VE GAZETE OKUMA SIKLIĞI	58
37. KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE VE GAZETE OKUMA SIKLIĞI	58
38. DENEKLERİN CİNSİYETİ VE KİTAP OKUMA SIKLIĞI	58
39. GELİR DURUMU VE BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME	59
40. KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE VE BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME	59
41. OKUNAN GAZETE ÇEŞİTLERİ VE BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME	59
42. GAZETE OKUMA SIKLIĞI İLE BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME	60
43. GAZETE OKUMA SIKLIĞI İLE EŞİN ÇALIŞMASINA İZİN VERME	60
44. GAZETE OKUMA SIKLIĞI İLE DİN EĞİTİMİNİ GEREKLİ GÖRME	60
45. KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE AKRABALARLA GÖRÜŞME SIKLIĞI	60
46. KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE YERİNE GETİRİLEN DİNİ GÖREVLER	61
47. KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE KIZ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNE VERİLEN İZİN	61
48. KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE DİN EĞİTİMİNİ GEREKLİ GÖRME	61
49. KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE TOPLUMDAKİ FARKLARI AÇIKLAMA	61
50. AKRABALARDAN YARDIM ALMA SIKLIĞI İLE ŞEHİRDE GEÇİRİLEN ZAMAN YÜZDESİ	62
51. GELDİKLERİ BÖLGELERE GERİ DÖNME ARZUSU İLE ŞAHISLARIN ŞEHİRDE BULUNDUKLARI ZAMAN YÜZDESİ	62

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL	Sayfa
1. DÜNYADA NÜFUS ARTIŞI	6
2. TÜRKİYE'DE NÜFUS SAYIMLARI	7
3. ŞEHİRSEL YOĞUNLUK BÖLGELERİ	7
4. BASİT İLETİŞİM ŞEMALARI	40
5. GELİŞMİŞ BİR İLETİŞİM ŞEMASI	41
6. GELİŞMİŞ BİR İLETİŞİM ŞEMASI	42
7. KENTSEL KÜLTÜR EŞİĞİ	63
8. KENTLERİMİZİN KÜLTÜREL YAPISI	64

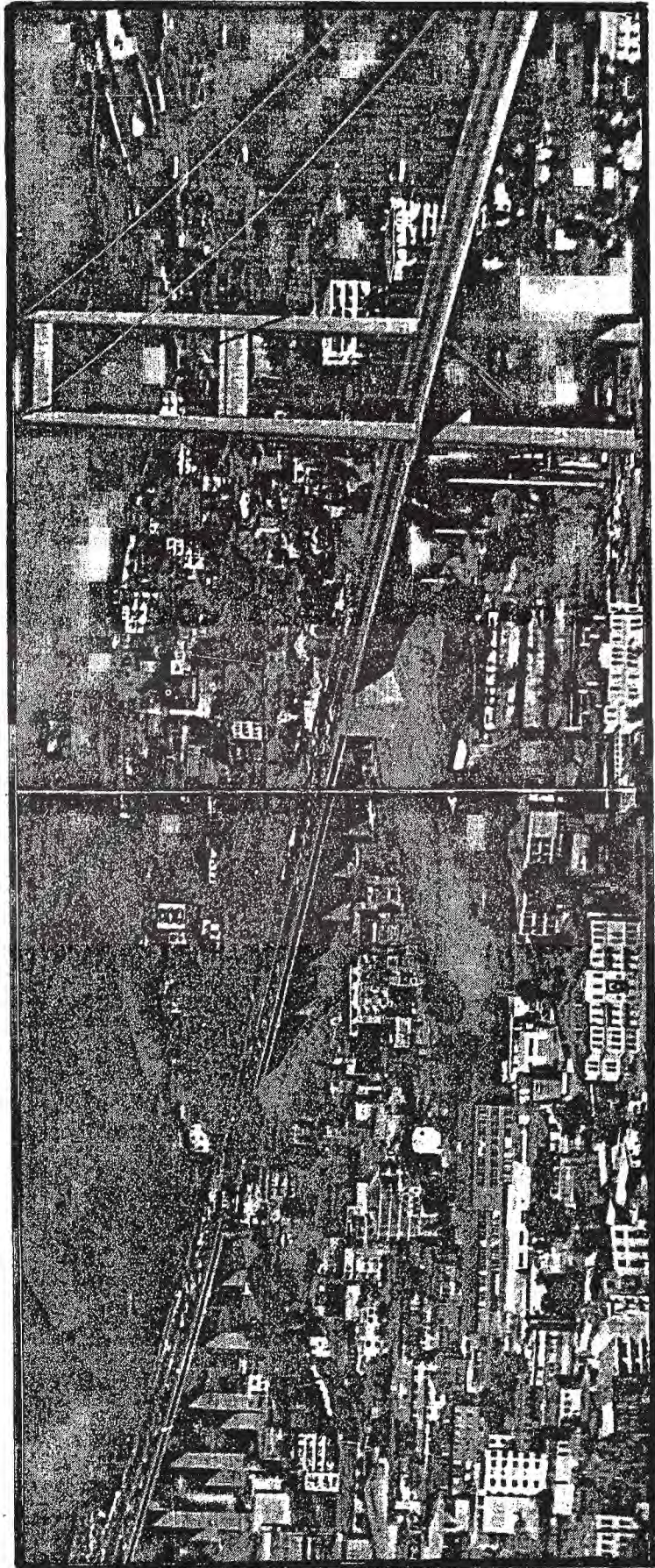
ÖNSÖZ

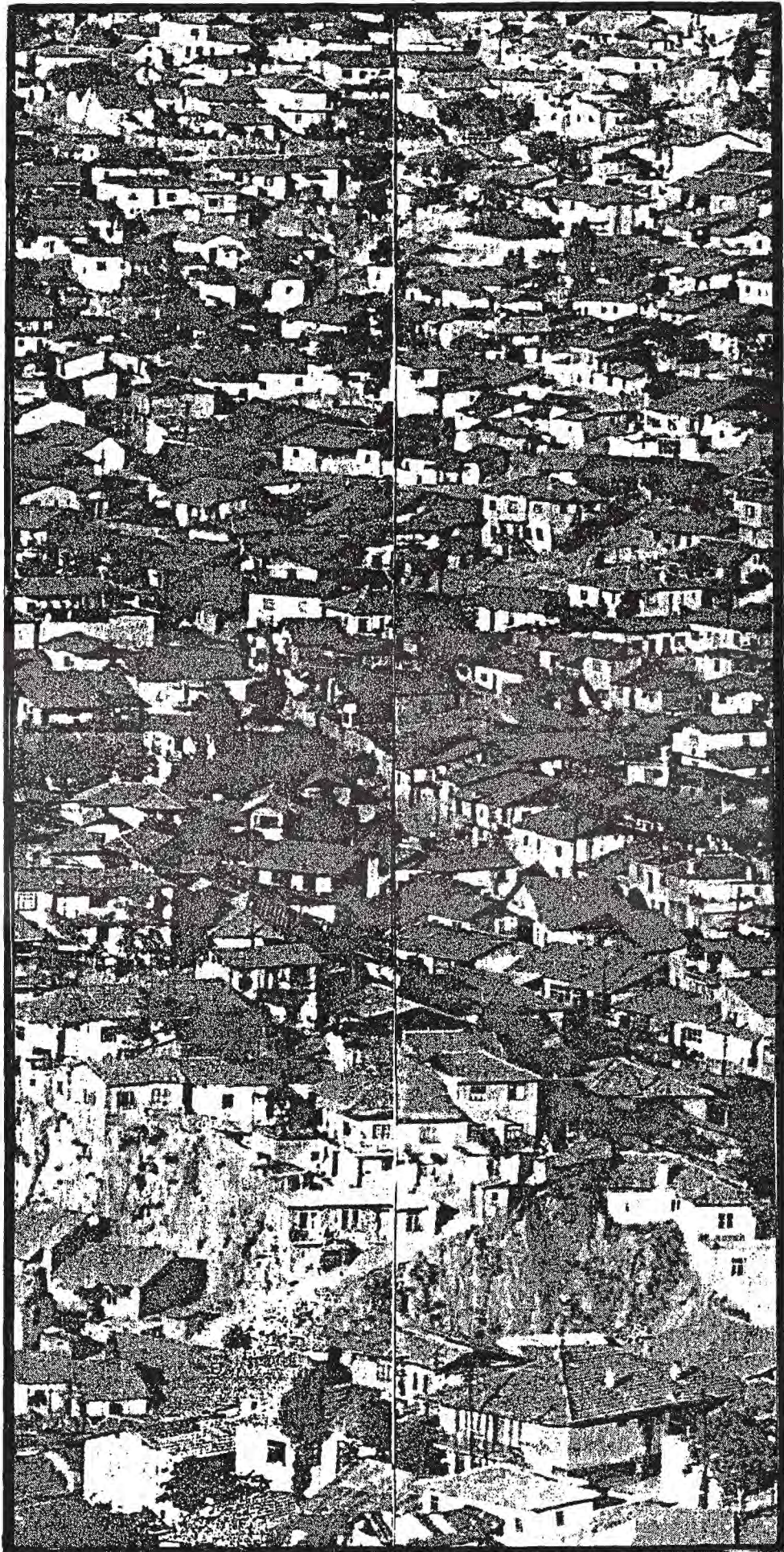
Tez çalışmamızda,kentlerimizde yaşayan insanların yaşam biçimlerindeki aksaklıkları ve bu aksaklıkların düzeltilmesine ilişkin görüş,öneri ve yöntemleri ele almış bulunuyoruz.

Kentbilimin çağımızda önem kazanması ve şu ana kadar yapılan geleneksel ve tek yönlü incelemelerin dışındaki çalışmaların yetersizliği,yine bir bilim olmanın ötesinde çağımız insanını etkilemesi açısından iletişimin kent-sel yaşantıyı değiştirebilecek yönlerinin araştırılması gereği,bizi bu konuda araştırma yapmaya iten çeşitli nedenlerden bazılarıdır.

Tezin,İletişim Sanatları Bölümüne ilişkin bir çalışma olması nedeniyle raporlaştırılması aşamasında,raporun bazı biçimsel öğelerle zenginleştirilmesinin sakıncalı olmayacağını düşündük.Bu tür akademik çalışmalarda presentation'a ilişkin mutlak standartlar olamayacağı kabulüyle, tezin biçimsel olarak geleneksellikten sıyrılmasını sağlamaya çalıştık.

Çalışmanın son haline gelmesinde bilimsel ve kişisel yardımlarını esirgemeyen Sayın Tez Hocam,Doç.Dr.Metin KAZANCI'ya ve karikatürlerin çiziminde ve seçiminde yoğun emeği geçen değerli meslektaşım,Arş.Gör.Hikmet SOFUOĞLU'na teşekkürlerimizi sunarız.

GİRİŞ

Endüstri devrimi kentleri birer üretim merkezi haline getirmiştir. Endüstrinin yarattığı bu çekici güçle birlikte, kentlerdeki sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamın daha zengin unsurları, yüzyıllardır görülen fakat günümüzde başdöndürücü bir hız kazanan, köyden kente akımı desteklemektedir.¹ Kentleşme dediğimiz bu akım, ortaya ekonomik, sosyal, politik ve hatta ideolojik bir takım problemler koymuştur. Bu problemlerin bir yansıması olarak, kentli olmanın bilinç ve sorumluluğundan uzak insanların yaşadığı kentler ortaya çıkmıştır.²

Kentleşme, bugün bütün toplumlarda görülen bir olaydır. Demografik ve sosyolojik anlamıyla kentleşme, bir süreç içinde tanımlanmaktadır. Bu kentleşme süreci bir yandan kente gelen kişilerin yaşamlarında değişikliklere yol açarken, diğer yandan da nüfusun toplanması ve faaliyet dallarının değişmesiyle insan ilişkilerinde ve davranışlarında değişiklikler olmaktadır. O halde kentleşme süreci kişinin kırsal bölgeden hareketiyle başlar gibi görünürse de, sürecin kişi açısından devamı kent işlevlerinin devamına da bağlıdır. İşlevsel açıdan kentleşme sürecine bakarsak, kentleşme meslek açısından işbölümü sonucu doğan devamlı uzmanlaşmalar ve bunları izleyen iş ve hizmet olanakları, çeşitli kurumların özellikle pazarların ve piyasaların doğması ve gelişmesi ve bütün bunlara bağlı olarak kişilerin bilgilerinde ve dünya görüşleriyle davranışlarında, iş ve hizmetleriyle ilgili prensipleri ve düşüncelerindeki değişme ve gelişmeleri kapsar. Böylece devamlı olarak değişen ve gelişen kent sosyal yaşamı alanında kişilerin yeni durumlarına u-

¹Orhan Göçer, Şehirciliğe Giriş (Konya:1979), s.31.

²Necdet Uğur, "Yeni Bir Kültür Oluştururken", Gösteri (Ağustos, 1981), s.61.

yumu, kentleşme süreci ile yakından ilgilidir.¹

Sorunun, sorumluluğunu ve çözümünü bu insanların üstlenmesini beklemek kuşkusuz akılcı olmayacaktır. Köyündeki basit iletişimden farklı olarak, aksak ve kurumsal bir iletişimle karşı karşıya kalan yığınların kısa sürede kentli olmalarını, kentli kültürüne ulaşabilmelerini bekleyemeyiz.

Araştırma, sözü edilen kent kültürünün; yerelyönetimlerin, bu yönetimin kendine uygun iletişim yöntemleriyle oluşturulması gerektiği hipotezine dayanmaktadır.

Konumuzla ilgili şu ana kadar yapılmış araştırmaları da inceleyip değerlendirerek bütüncül bir önerme getirmeyi amaçlıyoruz.

Çalışmamıza başlarken araştırmanın tüm değer yargılarından arınmış olması da bir diğer amacımız idi. Bu konuda yoğun çaba göstermiş olmamıza karşın "sosyal bilimlerde hiçbir kuram, yöntem veya araştırmanın epistemolojik eleştiriye sonuna dek direnemeyeceği ve her bilimsel ürünün belirli ölçülerde ideolojik-felsefi bir içeriğe sahip olacağı" görüşü doğrultusunda, araştırmamızın öznel değer yargılarından tam anlamıyla soyutlanabildiğini söylememiz olası değildir.

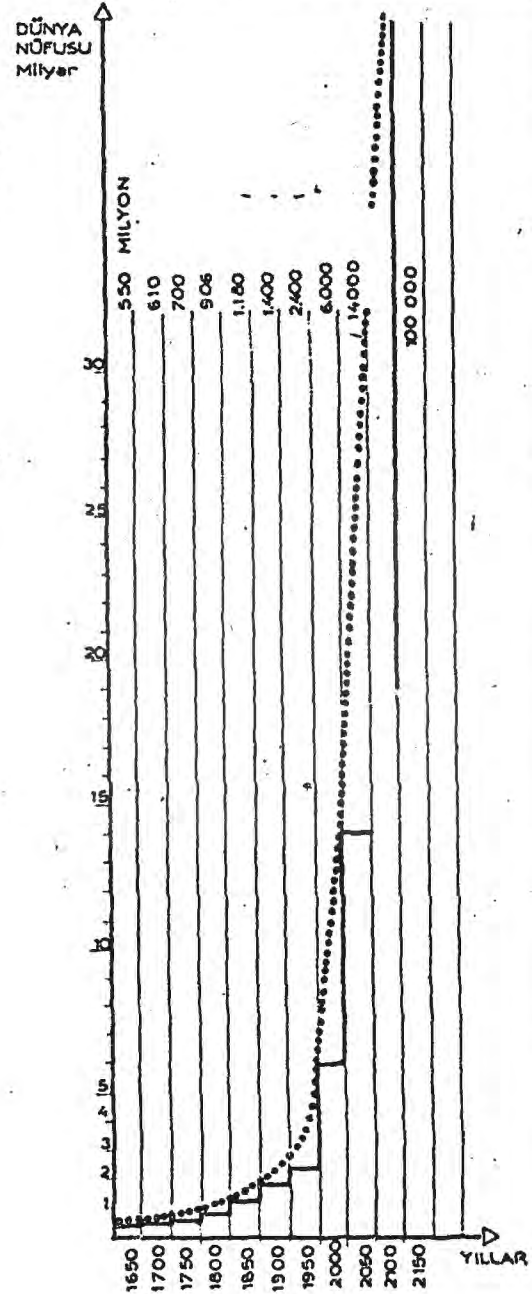
¹Oya Özyürekli, Şehre Mırsal Bölgelerden Göç Etmis Olan Ailelerin Şehirleşme Süreci İçindeki Durumları (H.U., Ankara:1974) s.9.

ŞEKİL 1.

DÜNYADA NÜFUS ARTIŞI

YILLAR KIRSAL KENTSEL

1750	% 92,9	% 7,1
1850	77,2	22,8
1950	49,8	50,2

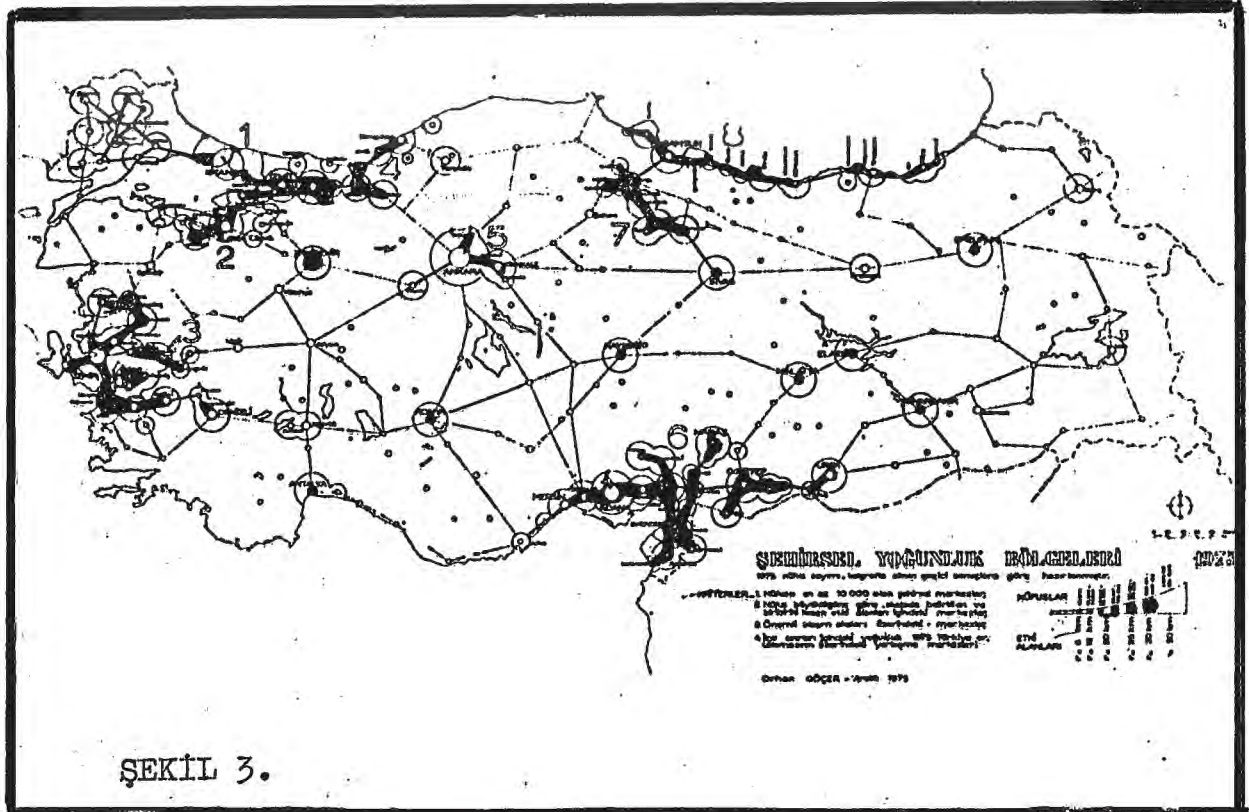

ŞEKİL 2.

TÜRKİYE'DE NÜFUS SAYIMLARI

(10.000 den fazla nüfuslu yerler şehirsel nüfus kabulüne göre)

Yıllar	Nüfus	Artış %	Şehirsel Nüfus %	Kırsal Nüfus %
1927	13.648.270			
1935	16.158.018	2,31	2.682.230	16,6
1940	17.820.950	1,98		13.475.788
1945	18.790.174	1,07		
1950	20.947.188	2,20		
1955	24.064.753	2,51	5.329.000	22,1
1960	27.754.820	2,93		18.735.753
1965	31.391.421	2,49	10.516.126	29,9
1970	35.605.176	2,52		20.875.295
1975	40.197.669	2,42	16.555.705	41,0
				23.397.873
				59,0

Göçer, Ön. ver., s. 33.

ŞEKİL 3.

Göçer, Ön. ver., s. 43.

BÖLÜM I

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

SORUNUN TAKDİMİ

Toplumların sosyal yapıları ile ekonomik yapıları bir ilişki içindedir. Genelde ekonomik işlevin son aşamada belirleyiciliği kabul edilmektedir. Ancak bu toplumların, ekonomik yapılarının hiç değişmeyeceği anlamına gelmemelidir. Hemen tüm toplumların ekonomik yapılarında değişikliklere yol açan Fransız Devriminin temelinde yatan nedenlerden birinin de sosyo-kültürel birikim olduğu bir gerçektir, Ancak bu birikim süreci toplumdaki bireylerin toplumsal yaşama katılmaları oranında hızlanmaktadır.

İlkel insandan bu yana sözkonusu olan ortak yaşamın biçimi, endüstri devrimi ile birlikte hem nicel, hem de nitel olarak değişmiştir. Tarihin ilk çağlarında başlamış bulunan "bir arada yaşama arzusu" giderek ekonomik, kültürel ve sosyal etkenlerin etkisiyle kentleşmeye dönüşmüştür.¹ Artı diğerlerin önemli yerleşim birimlerinde toplanmasıyla burarlarda; nüfus artışı, üretim şekillerinin değişmesi, uzmanlaşma, kurumlaşma gibi olgular ortaya çıkmıştır. Kısacası hızlı bir kentleşme başlamıştır artık.

Herhangi bir sistemdeki ya da sistemler arasındaki iletişimin, o sistemin ya da sistemlerin sahip olduğu artı değerlerin nicel ve nitel boyutlarına bağlı olduğu ve kültür olgusunun temelinde ise bu iletişimin yattığı bir gerçektir. İşte bu gerçek bir kent kültürünün, kentli kültürünün ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Kent sosyal yaşamının kır sosyal yaşamından farkı iş, çevre, hacim, yoğunluk, heterojenlik farklılıkları ile mobilite ve sosyal ilişkilerdeki farklılıklardır. Kent yaşamında, kentin gereksinimlerine paralel olarak farklılaşma

¹ Eyüp İsbir, Kentleşme Metropoliten Alan Yönetimi (Ankara: 1982)

yani iş bölümü ve uzmanlaşma olmuş,böylece yeni kent yaşamına yerleşenler kendilerine daha fazla iş olanaklarının açılmış olduğunun farkına varmışlardır.Kır sosyal yaşamı,kentin heterojen topluluğuna oranla çok daha fazla homojendir ve benzer gruplar geniş bir alana yerleşmiş,birbirlerini sıkı sıkıya tanıyan ve hatta akrabaların çoğunluk taşıdığı bir sosyal ilişkiler düzeninden gelirlerken,kentteki kişiler,daha çok dar bir bölgeye,birbirlerini pek fazla tanımayan ve birbirlerinden dünya görüşü,geliş bölgesi ve kültür bakımından farklı olan kişilerin yoğun bir bölgeye yerleşmelerinden meydana gelmişlerdir.Ancak kentin genel bünyesindeki farklılaşma ve heterojenliğin yanı sıra,yerleşme bölgelerinde bir homojenlik göze çarpmaktadır.Genellikle kırsal bölgelerden gelmiş ve göçmen niteliğinde olan bu grupların kendilerine benzer kişilerden birleşmiş konutlara yerleşmeleri bir seçim ve irade işidir;yani raslantısal değildir.Kırsal alanlardan gelen bu göçmen gruplar,iletişim ve ortak yaşamlarından dolayı,geldikleri bölgelerdeki kimselerle sıkı bir işbirliği yapmışlar ve kendi çabalarıyla kentin kenar mahallelerine yerleşmişlerdir.Köy ve kent arasında nüfus yoğunluğu da farklı niteliktedir.Köy yaşamında nüfus yoğunluğu fazla değilken,kent yaşamında,kent fiziki çevresinin sınırlarının dar olması ve iş türünün farklılaşmış bulunması bakımından nüfus yoğunluğu çok fazladır.Nitekim kentin işlevleri arttıkça,nüfusun da yoğunluğu ona paralel olarak artacaktır.Kent yeni iş gücüne yönecektir.Kent yaşamındaki yoğunluğun fazlalığı,iş olanaklarının insanlar arasındaki farklılaşmayı yaratması ve kentin nüfus ve iş türü bakımından heterojenliği pek doğal olarak kentteki sosyal ilişkileri de etkilemektedir.

Köy sosyal çevresinde belirli kişiler arasında ve belirli sosyal gruplar içerisinde,yani günlük sosyal alanda ritmik karakter arzeden sosyal ilişki çeşitlerinin görülmesine karşılık kentin sosyal yaşamındaki ilişkilerin heterojenliği,yoğun oluşu göze çarpmıştır.Kent sosyal yaşamında ki ilişkiler,köye görece kapsam bakımından değişik karakterde ve çok çeşitlidir.Kent yaşamıyla,kırsal yaşamın

bir başka farklı yanı da sosyal ve fiziki mobilite ile ilgilidir. Nitekim fiziki bakımdan mobilite, ulaşım araçlarının artması ile beraber kent yaşamına yerleşenler, sık sık ev, meslek, ve konut değiştirme olanağına sahip olacaklardır. Kişinin işyeri ve konutu arasındaki uzaklık artacaktır. Kent içindeki mobiliteyi artıracak iletişim olanakları da o derece fazlalaşacaktır. Kent yaşamının, köy yaşamından bir başka farkıda fiziki ve sosyal çevredeki farklılıklardır. Kırsal ve çoğunlukla tarımsal üretime yer veren köy fiziki çevresi, kent fiziki çevresine oranla daha çok doğaya yakındır. Kent fiziki çevresi ise doğadan uzaklaşmış, büyük binalar ve yollarla kaplanmıştır.¹

Tüm bu farklılıkların sonucunda bütün ülkelerde, her açıdan olduğu gibi kültürel olarak da bir kır-kent ikilemi ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde milyonlarca insan, binlerce yıllık geleneklerinden ve alıştığı çevreden koparak tamamen farklı fiziki ve sosyal bir çevreye göç etmekte ve burada alıştığından dışında bir yaşam şekli yeni işlerinde çalışarak toplumun bu değişik statüsüne ayak uydurmak çabasıdadır.² Ancak bu çabanın henüz başarıya ulaştığını söylemek olası değildir. Varolan bu potansiyel, yönlendirilmediği sürece de herhangi bir başarı beklemek ütöpik bir görüş olacaktır.

Kabaca kentsel yaşam biçimi olarak tanımlayabileceğimiz kentli kültürü oluşturulmadığı takdirde kentlerimizin taşralılaştırılmasının önüne geçmek olası olmayacaktır.

Nasıl tüm toplumun toplumsal yaşama katılması bir gereklilikse, tüm kentlilerinde kent yaşamına katılmaları gerekmektedir. Bu aynı zamanda ilerleme, birlik ve dayanışmanın en etkili aracıdır. Kent kültüründen yararlanmak için gerekli ekonomik ve sosyal koşulların yaratılmasıyla yetinilmemeli aynı zamanda bu kültüre etken bir biçimde katılımda sağlanmalıdır.³

¹ Özyürekli, Ön. ver.

² Göçer, Ön. ver., s. 31.

³ Ertuğrul Özkök, "Kültüre Ulaşma ve Katılma", Gösteri (Şubat, 1984), s. 77.

Kültürel öğelerin benimsenmesinde örgü sağlayıcı araç iletişimidir. Dolayısıyla yukarıdaki amaca bir iletişim süreci sonunda varılabilecektir. Ancak toplumsal yaşamdaki kurumsallaşmaya paralel olarak iletişimin de günümüzde kurumsallaştığını ve kitlesel bir nitelik aldığını görmekteyiz.¹ Bu da yukarıda sözü edilen iletişim sürecinin egemen kurum ya da kurumlar tarafından gerçekleştirilebilmesi zorunluluğunu getirmektedir.

Toplumda iletişimin egemenlikle (iktidarla) sıkı ilişkisinin çıkarıcı toplumsal denetim amacına dayandığı tarihsel gerçeği bizleri bir an için çıkmaza düşürebilir. Oysa sözü edilen ilişki bir neden-sonuç ilişkisine dayanmamaktadır. Ortada yalnızca bir eşzamanlılık söz konusu olduğundan, bu egemen kurum ve kurumlardan sınırlı da olsa bir iletişim sürecini başlatmalarını bekleyebiliriz.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Temel Amaç

Yerel yönetimler, kent kültürünün oluşturulması amacıyla bir kitle iletişim politikası tespit etmelidir.

Alt Amaçlar

1. Endüstri devriminin ve/veya endüstriye geçme çabalarının bir ürünü olan hızlı kentleşme, tarih boyunca karşılaştığımız en önemli demografik ve sosyal bozukluklardan birine; kentli kültürünün bozulmasına ve yozlaşmasına neden olmuştur.

2. Bu sorunun çözümü yönetimlerin sorumluluğundadır.

3. Kültür bir iletişim ve etkileşimin ürünüdür.

i. İletişimin dönüştürücülük işlevi vardır.

ii. İletişim araçlarını elinde bulunduran kurumlar kitleleri kültürel açıdan etkileme şansına sahiptir.

iii. Bir iletişim aracı sayılan Halkla İlişkiler, kitlelerin kültüre katılmaları ve ulaşmaları amacıyla kullanılabilecek en etkili yöntemlerden birisidir.

¹ Ertuğrul Özkök, Sanat İletişim ve İktidar (Ank: 982), s. 23.

4. Kent ölçeğinde belde halkının sorunlarını çözmede yerel kurumlar, merkezi kurumlara oranla daha avantajlıdır.

- i. Halk tarafından seçildiği için yerel kurumlar güvenilir ve saygın bir iletişim kaynağıdır.
- ii. Yerel kurumlar içindeki yönetim ve karar organları, beldenin kitle iletişim araçlarından yararlanabilirler.
- iii. Yerel yönetimler bu konuda etkili bir iletişim aracı olan Halkla İlişkileri kullanabilirler
- iv. Böylesi bir uygulamada yerel yönetim ve karar organı olan kurumlar, elde edecekleri feed-back'lerle eksikliklerini tamamlayabilme olanağına sahiptirler.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Evren

Türkiye ve benzeri gelişmekte olan ya da gerikalmış ülkelerin kentleri.

Örneklem

Eskişehir kenti.

ARAŞTIRMADA Kİ TANIMLAR

Köy

Ekonomik yapısı, tarımsal üretime ve hayvancılığa dayanan, akrebalık ilişkilerinin güçlü olduğu, homojen işlerin yapıldığı, nüfus açısından yoğun olmayan bir yerleşme türüdür.

Kent

Tarımsal olmayan üretim yapılan ve tüm üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği; belirli teknolojinin beraberinde getirdiği büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşme türüdür.¹

Kentleşme

Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent

¹ Kemal Kartal, Kentleşme ve İnsan (Ank:1978), s.5.

sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütleşme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranışı ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir.¹

Kültür

Herhangi bir sistemin (toplumun) ortak alışkanlık ve davranışları, yaşam biçimleri ile bilgi ve beceri düzeyleridir.

Kültürel Değişme

Toplumun bütünüyle veya bazı kurumlarıyla değişmesi ya da değişikliğe uğramasıdır.²

İletişim

İki ya da daha fazla kişi arasında arzulanan bir davranış üretmek amacıyla çevresel bir düzen içinde bir göstergeler dizgesi (dil, söz, söylev, yazı, işaret, simge, mitos, jest, mimik vs.) aracılığıyla sağlanan; her tür duygu, düşünce, bilgi ve anlam aktarımı, iletimi, bildirimi ve bunların karşılıklı etkileşimi sürecidir.

Kitle İletişimi

Radio, TV, gazete, sinema, video vs. gibi araçlarla yapılan yoğun bir iletişim sürecidir.

Halkla İlişkiler

Yönetilene aydınlatma, yönetimin eylem ve işlemlerini ona açıklama, tanıtlama; halkın isteklerini, şikayetlerini öğrenme ve tanıma faaliyetleridir.³

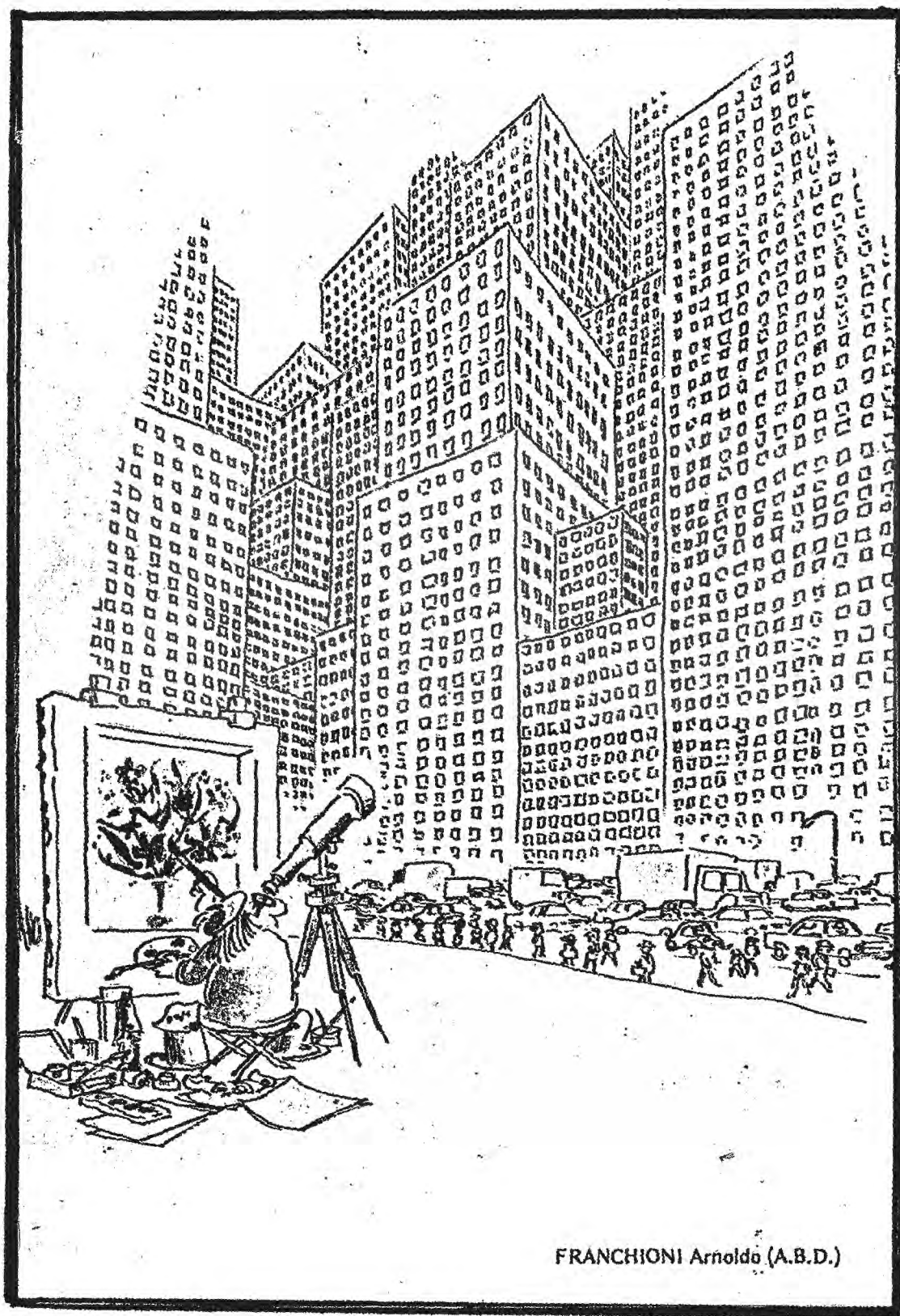
Yerel Yönetim

Yerel yönetim, yerel halkın kendi eliyle seçtiği organlarca, merkezi yönetim adına yönetilmesidir.

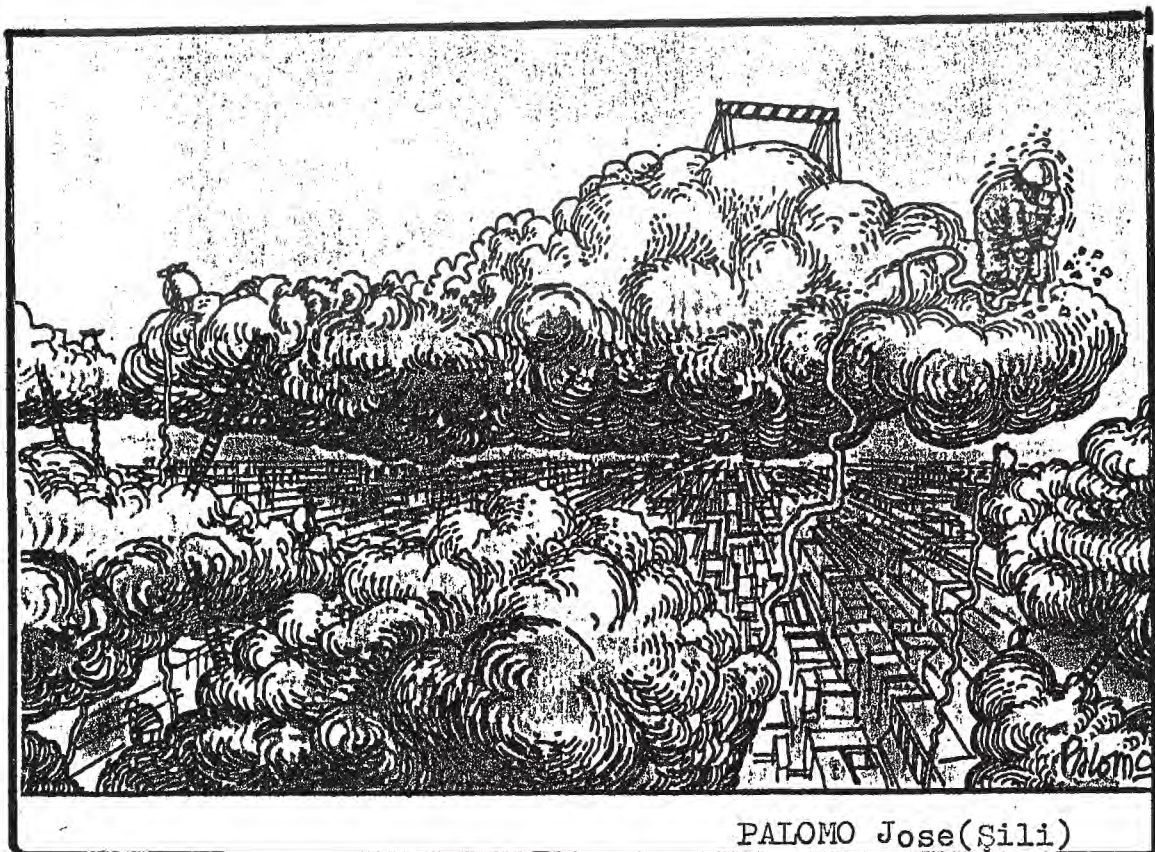
¹Kartal, 1978, Ön. Ver., s.6.

²Bozkurt Güvenç, İnsan ve Kültür (İst:1979), s.131.

³Metin Kazancı, Halkla İlişkiler (Ank:1982), s.37.

FRANCHIONI Arnaldo (A.B.D.)

PALOMO Jose(Sili)

KAVRAMLAR	ANLAMLAR		NİTELİKLER GÖREVLER
	Genel	Özel	
Kullanma alanlarına göre			
Bilimsel alanda "kültür"	Uygarlık	Çin, Hint, Fransız, Batı ve İslam kültür ya da uygarlığı, gibi.	Tarihsel, bütünsel ve evrimsel.
Beşeri alanda ve günlük dilde "kültür"	Eğitim	Genel, mesleki ve teknik eğitim; tıp, hukuk, din, sanat ve fen eğitimi; örgün ve yaygın eğitim ya da öğretim gibi.	Değerlendirici, eleştirici, geliştirici, öğretici ve yayıcı.
Estetik alanında "kültür"	Sanat	Gotik, Barok, Rönesans ve Modern Sanat; resim sanatı, müzik sanatı ilkel ve modern sanat; romantik ve gerçekçi sanat, gibi.	Eleştirici, yaratıcı, eğitici, değerlendirici, güzel ya da güzelleştirici estetik.
Maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda "kültür"	Üretim	Avcılık, tarım ve endüstri kültür- "mikrop kültürü", "ekin kültürü", gibi.	Günlük toplumsal yaşamı destekleyici: üretici, deneyci, çoğaltıcı, yögealtıcı ve besleyici.
ÇEŞİTLİ KÜLTÜR KAVRAMLARI VE ANLAMLARI			

TABLO I

KÜLTÜREL SÜREÇLERİN TANIMLARI

Süreçler	Tanımlar ve Açıklamalar
Kültürleme	Sosyal bilimlerdeki sosyalizasyon ya da geniş anlamıyla eğitim. Doğumdan ölüme kadar, bireyin, toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilenmesi ve değiştirilmesi.
Kültürel Yayılma	Belli bir toplumda, dıştan içe doğru ya da içten dışa doğru, maddi ve manevi öğelerin sürekli olarak yayılması.
Kültürleşme	Kültürel yayılma süreciyle gelen maddi ve manevi öğelerle, başka kültürden birey ve grupların, belli bir kültüre gitmesi ve karşılıklı etkileşim sonunda her ikisinin de değişmesi.
Kültürlenme	Belli bir toplumun alt-kültürlerinden, ya da farklı toplumlardan kopup gelen birey ve grupların, buluşması ve bir etkileşim süresi sonunda, asıl kültür ve alt-kültürlerde bulunmayan yepyeni bir birleşime varılması, ulaşılması.
Kültür Şoku	Bir kültürden başka bir kültüre giden bireylerin, yeni kültüre uyum yapmakta karşılaştıkları güçlükler, sıkıntı ve bunalımlar, gösterdikleri tepkiler.
Zorla Kültürleme	Bir kültüre mensup birey ve grupların, başka bir kültür tarafından zorla değiştirilmesi
Kültürel Özümseme	Bir kültürel sistemin başka bir kültürel sistemi, giderek, kendine benzetmesi, kültürel egemenliği altına alması.
Kültürel Değişme veya Kültür Değişmesi	Yukardaki bütün süreçlerin ve öteki kültürel etkenlerin bir bileşkesi olarak, toplumun bütünüyle veya bazı kurumlarıyla değişmesi ya da değişikliğe uğraması.

TABLO II

İnsanlar, Toplumlar, Kùltürler, Kurumlar (değişkenler)	Sınıflama Ölçütleri (Kriterleri)
Laponyalı, Akdenizli, Batılı, Doğulu Osmanlı, Selçuklu, Romalı, Bizanslı Avcı, göçebe, tarımcı, sanayici Sarı tehlike, beyaz sömürgeçi, si- yah köle Ana soyu, baba soyu, tek veya çok eşli evlilik Futperest, Müslüman, Budist, Hris- tiyan Japon endüstrisi, İspanyol müzi- ği, Alman askeri, Fransız sa- natı Feodalite, aristokrasi, demokrasi <u>Köylü, kasabalı, kentli, Parisli</u> Okur yazar, meslek okulu mezunu, üniversiteli, aydın Aç, yarı aç, iyi beslenmiş toplum- lar Gerçekçiler, doğacılar, romantikler Devrimci, tutucu, gerici vb. gibi.	Coğrafi Tarihi Ekonomik-teknolojik İrksal (biyolojik) Aile tipi Dinsel, teoloji Ulusal Yönetimsel <u>Yerleşme yeri ve büyüklüğü</u> Eğitim düzeyi Sağlık ve beslenme Sanat-estetik İdeolojik.

TABLO III

BÖLÜM II

KÜLTÜR VE KENT

KÜLTÜR

Kültür sözcüğü bugün herkes için aynı anlamı taşımamaktadır. Bu hem batı ülkelerinde, hem de ülkemizde söz konusu bir durumdur. Evrensel bir dünya görüşünün olmaması ve ileride değineceğimiz gibi kültürün dinamik bir yapıya sahip olmasının, bir kavram karmaşası yaratması oldukça olağandır. Sosyal bilimciler ve antropologlar, makro ölçekte ve evrensel anlamda somut bir kültür tanımı getirememişlerdir. Bugün için kültür şu temel kavramlar karşılığında kullanılan soyut bir sözcüktür.

i. Kültür bir toplumun ya da bütün toplumların bir kimli bir uygarlığıdır.

ii. Kültür belli bir toplumun kendisidir.

iii. Kültür bir dizi sosyal süreçlerin kendisidir.

iv. Kültür bir insan ve toplum teorisidir.¹

Görüldüğü gibi bu kadar farklı anlam sonuçta kültür sözcüğünü tanımlanamaz duruma getirmektedir.

Kültür sözcüğünün kökeni latince "cultura" dan geliyor (sözcük, Türkçe'deki ekin karşılığında kullanılıyordu). İlk kez ünlü Voltaire, culture sözcüğünü insan zekasının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanmıştır. Sözcük buradan Almanca'ya geçmiş ve 1793 tarihli bir Alman dili sözlüğünde "cultur" olarak yer almıştır. Daha sonra İspanyolca ve İngilizce dillerine geçen sözcük 20. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra yaygın olarak kullanılmaya başlandı. Geçen yüzyılda Fransa ve İngiltere'de bu kavram yerine civilization (uygarlık) sözcüğü kullanılıyordu.

Marx, Fransızların *esprit*'sine daha yakın olan Hegel'in *Geist* (akıl, ruh) ve Objektiv *Geist* (nes-

¹ Güvenç, Ön. ver., s. 95.

nel ruh) kavramları yerine *cultur*'u tercih ediyor ve kültür kavramının değilse bile kültürel muhtevanın son derece kapsamlı bir tanımını veriyordu. "Kültür, doğanın yarattıklarına karşılık insan-oğlunun yarattığı herşeydir" (Güvenç, 1979, s. 97).

Bu anlamdaki kültür, düşünme, seçme ve eleştiri gücümüzün geliştirilmesini sağlayan bilgi ve bilincimizin bir bütünü ve bileşkesi olarak eğitim kavramına yaklaşmaktadır.¹

Ayrıca;

Kültür bir grubun yaşama biçimidir (Marquet), Kültür sosyal etkileşimin ürünüdür (Winston), kültür, toplum, insan-oğlu, eğitim süreci ve kültürel muhteva gibi değişkenlerin ve bunlar arasındaki karmaşık ilişkilerin bir işlevidir (Güvenç) şeklinde de tanımlanmaktadır.

Özetlenirse, kültür sözcüğünün dört ayrı anlamda kullanıldığı görülür.

- i. Bilimsel alanda,
- ii. Beşeri alanda,
- iii. Estetik alanda,
- iv. Teknolojik ve biyolojik alanda.

Şimdi farklı kültür kavramları arasındaki ortak yönleri çıkaralım. Görüldüğü gibi kültür kavramını açıklamak için sosyologlar toplum (grup, bireyler, insan-oğlu vb.) benzeri sözcükler etrafında toplanmışlardır. Birleştikleri diğer kavramlar, etkileşim ve ilişki benzeri kavramlar ile yaşama biçimi, yaratmak, işlev gibi üretime ilişkin kavramlardır.

Yani kültür dendiğinde "sistem", "iletişim" ve "üretim" in sözkonusu olduğu bir olgudan söz ediliyor (aslında sistem, iletişim ve üretimi de içeren bir kavramdır). Çalışmanın kapsamı çerçevesinde, kültür; herhangi bir sistemin ortak alışkanlık ve davranışları, yaşam biçimleri ile bilgi ve beceri düzeyleridir, tanımıyla yetineceğiz (sözü edilen sistem toplum benzeri sistemleri içermektedir).

Toplumların yapısı, ekonomik ve teknolojik yapılarından, örgütlenme biçimlerinden ayrı tutulamaz. Ekonomik-

¹ Güvenç, Ön. ver., s. 97.

teknolojik ve örgütlenme biçimi değişen bir toplumda elbette ki kültürel değerler de değişecektir.¹

...kültürel değişme, sistemin bütünlüğünde hemen gerçekleşivermez, kurumlararası farklılaşma ortaya çıkar, bu tip farklılaşmalar yeni sorunlar yaratır. Çözüm daha çok toplumun kendi yaratıcılığına, eski kurumlara yenilerinin etkileşmesine ve bütünleşmesine bağlıdır (Güvenç, 1979, s.107).

Toplumun yapısı, toplumsal kurumların belirlediği toplumsal ilişkilerden meydana geldiğine göre, değişme, ilişkilerin değişmesidir. Bir başka deyişle bu ilişkileri belirleyen kurumların değişmesidir.²

Toplumsal değişmeye ilişkin tanımlar ve kuramlar da yine çok çeşitlidir.

Marxizmde değişme, üretim biçimine ve toplumdaki sınıflar arası dinamığa dayalıdır. Toennies, toplumsal değişmede temel değişken olarak ilişkilerin duygusal ya da akılcı oluşunu kabul etmiştir (gemeinschaft-gesellschaft). Durkheim'da ise temel değişken "dayanışma" dır (bu dayanışmayı mekanik ve organik dayanışma olmak üzere ikiye ayırmıştır).

Düşünürlerin birleştikleri en önemli noktalardan biri şu önermedir. "Her toplumsal yapı değişmesi insan-doğa ve insan-insan çelişkisini çözmeye yöneldiği oranda olumludur ve insanoğlunun genel evrim çizgisinin daha ileriye gitmesine katkıda bulunur".³

KENT, KENTLİLEŞME VE KENTLİ KÜLTÜRÜ

Kent tanımını önceleri ideal tip kavramı içinde ele alıp inceleyen düşünür Max Weber olmuştur. Weber, kentleri öncelikle ekonomik özellikleriyle beraber, idare, kentin satın alma gücü ve kentin faaliyet dallarına ayrılması bakımından ele almıştır. Weber'e göre kent topluluğunu herhangi bir topluluktan ayırdedebilmek için aşağıdaki koşulları ta-

¹ Türker Alkan, "Kültürel Yozlaşma", Bilim ve Sanat (sayı 47), s.19.

² Emre Kongar, Toplumsal Değişme (Ank:1972), s.45.

³ Kongar, Ön.ver., s.236.

şıyıp taşımadıklarına bakmak gerekmektedir. Weber bu koşulları şöyle sıralamıştır; surlar, pazar yeri, bağımsız veya yarı bağımsız kanunlar ve mahkemeler, birlik veya konfederasyon, bağımsızlık.¹ Ancak bağımsız kentlerin modern endüstri toplumlarında bile tam olarak kurulamadığı da bir gerçektir.

Mauier ise kentleri ,morfolojik ve fonksiyonel özelliklerine göre yapılmış olmalarına ya da her iki tip özellikleri içine alan karma bir esasa dayanmalarına göre üç grupta incelemiştir. Biz Mauier'in fonksiyonel özelliklere göre yaptığı sınıflamayı inceleyeceğiz. Mauier kentleri fonksiyonel açıdan farklılaşmış ve farklılaşmamış olmak üzere ikiye ayırmıştır. Farklılaşmış, fonksiyonları belirgin olan kentlerin yalnızca yaptıkları işlerinde bir değişiklik olmadığı, aynı zamanda bu kentlerin yerleşme tiplerinde de farklılıkların görülmekte olduğunu belirtmiştir. Farklılaşmamış kentlerde, yüksek gelirli aileler kentin merkezine yerleşip kenti hem ticaret hem de yerleşme merkezi olarak kullanabilmektedirler. Farklılaşmış kentlerde ise fonksiyonları açısından kent eğer ticaret ve endüstri alanlarına yayılmış ise, birleşme tek merkezde yani alışverişin yapıldığı yerde kurulacak, ama buna karşılık yüksek gelir grupları kentin dışında yerleşeceklerdir. Mauier'e göre aynı zamanda farklılaşmış kentin en belirgin olan ekonomik fonksiyonları ticaret ve endüstri merkezi halini almışken, farklılaşmamış kentin ekonomik fonksiyonu ise halen tarımla uğraşmaktadır.

Bunların dışında farklılaşmamış kentte nüfus yoğunluğu azdır ve çevresi dardır. Ayrıca kentlerin yaptıkları işler Weber'in de söylediği gibi tek değildir. Bazı kentler yalnızca ağırlıklarını ticarete verirlerken, bazıları ise daha çok endüstriye vermektedir.

Howard Becker toplulukları (cemiyetler) kutsal ve laik olmak üzere ikiye ayırmıştır. Kutsal topluluklar daha

¹Özyürekli, Ün. ven., s. 33.

çok köy tiplerinde görülürken, laik topluluklar kent tiplerinde görülmektedir. Buna benzer bir başka tipolojiyi de daha sonra Robert Redfield folk topluluğu ile kent topluluğu arasındaki ayırımı dayanan bir sınıflandırmayla açıklamıştır.

Ferdinand Toennies ise insan topluluklarını Cemaat (gemeinschaft) ve Cemiyet (gesellschaft) olmak üzere iki büyük kategoride toplamıştır. Cemaatler ırk, etnik ve kültürel açıdan farklılaşmamış kişilerden meydana gelen ve kişiler arasında özel, sıcak ve samimi veya içli-dışlı bağlantılar üzerindeki kurulmuş olan küçük, homojen ve mahrem topluluklardır. Cemiyetler ise ırk, etnik, köken, sosyo-ekonomik statü ve kültür sistemleri bakımından birbirinden ayrılmış ve farklılaşmış geniş heterojen topluluklardır.

Simmel'de kentin kişilik üzerindeki etkileri ve yol açtığı değişiklikleri incelemiştir. Kent bünyesinin psikolojik etkilerine değinen bir başka düşünür de Wirth'dür. Wirth kentin insan üzerinde yalnızlık, yabancılık, boşluk gibi durumlar yaratacağına değinmiş ve bu durumlarında kişinin gelişmesinde ve davranışlarında çok sakıncalı etkilerinin bulunabileceğini belirtmiştir.

Bu görüşler çerçevesinde kentle ve kentleşme ile ilgili olarak aşağıdaki tanımları kabul edeceğiz.

Kent, tarımsal olmayan üretim yapılan ve tüm üretimin kentlendiği, dağıtımın koordine edildiği, belirli teknolojinin beraberinde getirdiği büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşme türüdür.

Kentleşme ise sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumun yapısında artan oranda örgütleşme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranışı ile ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir.

Kentlileşme ekonomik ve sosyal bakımdan olmak üzere iki yönlüdür. Her iki yönden de olaya baktığımızda, kent içinde kentlileşemeyen ya da çarpık kentleşen, bölgeler ya da kişi grupları görmekteyiz. Gecekondu ve gecekondulaşma... Kentleşme ve endüstrileşme sürecinde bir dengesizlik sonu-

cu ortaya çıkan gecekonducuların Türkiye dışında bilinen temel özellikleri şunlardır:i)Toprakların gecekondu sahiplerine ait olmaması,ii)Evlerin belirli bir yapı ve plan programına uymaması ve gerekli iznin alınmamış olmasıdır. Ancak,bugün Türkiye 'de gecekonducuların çoğunlukla tapu sahibi oldukları da bir gerçektir.Bu nedenle gecekonducuların Türkiye'de görülen belirleyici özelliği "planlanmamış" olmalarıdır.Planlanmamış yerleşme türü olan gecekondu, kentin belirli hizmetlerinden ya hiç yararlanamamakta ya da belirli bir zaman sonunda yararlanabilmektedirler.Bu hizmetlerin içinde su,elektrik ve kanalizasyon da bulunmaktadır.

Çoğunlukla,fiziki bakımdan kentlerin kenarlarında toplanmış olan bu yerleşme bölgeleri bir bölgenin kentleşme ve endüstrileşme süreci içinde bulunan diğer kesimlerinden farklılıklar gösterirler.Bu bölgelerde yerleşmiş olan aileler genellikle kırsal bölgelerden gelmiş ve kentleşme süreci içine yeni adım atmış kişilerdir.Yer değiştirme güçlüklerinin dışında yeni bir sosyal yaşam alanına uymak zorundadırlar.

Gecekonduya yaşamayan ama yine de kentli olmanın avantajlarından yararlanamayan kişilerin de bulunduğu bir diğer gerçektir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz ekonomik açıdan kentlileşme ile sosyal açıdan kentlileşme kuşkusuz birbirlerinden tamamen ayrı olgular değildir.Ancak biz çalışmamızda daha çok sosyal kentlileşme ile ilgileneceğiz.

Büyük kentsel alanlarda sözü edilen ikili toplumsal farklılaşma kentsel bütünleşme olasılıklarını giderek daha da zayıflatmaktadır.Kırsal gecekondu ve salt,anlamda batılı burjuva kent arasında yer alan geleneksel kent kaybolma sürecine girerken,öte yandan ekonomik ve sosyal açıdan zıtlaşan gecekondu ve batılı kentin bu yapısal özelliği,kültürel unsurlarla daha da açıklık kazanmaktadır.Toplumsal yaşamın ikili bir farklılaşma ve kutuplaşma sürecine girmesi ve bu sürecin belirli etkilerle hızla evrimleşmesi, mekana yansiyarak,bugün karşılaştığımız belli başlı kent-

sel sorunları görüntüleştirilmektedir.¹ Kır kökenli insanın türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimleri; sosyal ve tinsel² değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir. Kişinin "üstyapı" sını oluşturan, benimsediği, özümlediği tüm sosyal ve tinsel değerlerini, tavır ve davranışlarını kapsamak üzere "sosyal mekan" kavramı da kullanılabilir.³

Çağdaş toplum yaşantısını karakterize eden özelliklerden biri, belki en önemlisi, komün sistemi içinde yer alan ve toplum halindeki yerleşme birimlerinden biri olan kentlerin giderek büyümesidir.⁴ Yerleşme yerinin ve büyüklüğünün kültürel sınıflama ölçütü olduğu gerçeğinden çıkarak, kentli kültürü kavramını kullanabiliriz.

Kent ya da kentli kültürü endüstri kentleri için daha kolay ulaşılabilir gözükmektedir,

Kentleşme aynı zamanda kente göçen nüfusun ekonomik ve sosyal açılardan kent özelliklerini kazanma sürecidir şeklinde de tanımlanabilir.

Artık aile kurumu, komşuluk ilişkileri vb. sosyal anlayış ve davranışlar değişmiştir. Değişikliğin gerçekleştiği yönler genel olarak şunlardır;

- .Siyasal tutum ve davranışlar,
- .Dayanışma ve yardımlaşma konusunda benimsenen değerler,
- .Örgütlenme biçimleri ve tutumları,
- .Uyulan ve uyulmayan gelenek ve görenekler,
- .Eğitim ve öğretim konusundaki görüşler, tutum ve davranışlar,
- .Bilgilenme biçimleri,
- .Dini tutum ve davranışlar,

¹Barlas Tolan, Çağdaş Toplumun Bunalımı (Ank:1980), s.265.

²sözcük hiçbir idealist yüklemi içermemektedir.

³Kemal Kartal, Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Türkiye'de Kentlileşme (Ankara:1983), s.21.

⁴Halil Nadaroğlu, Mahalli İdareler (Kırklareli:1982), s.3.

.Hak arama yöntemleri,
 .Kadın-erkeklerle ilgili düşünce, tutum ve davranışlar,
 .Toplumdaki farklılıkları açıklama biçimleri ve gerekçeleri.¹

Kısaca kent kültürü dendiğinde yukarıda belirtilen alanlardaki rasyonel, olumlu ve evrensele yakın bir kültürü anlıyoruz. Yine de bu arada bazı yozlaşmalar görülmektedir, bu yozlaşmaların asıl kültürden sapmalar olarak değerlendirilmesi olasıdır.

Ülkemiz kentlerini incelediğimizde yozlaşmalar, istisna olmak yerine dominant görünümüdür. Üstelik kentle bütünleşemeyen göçmen nüfus kentlerimizi taşralılaştırmaya başlamış durumdadır.

Kentlerdeki gelişigüzel büyüme, özellikle gecekondu- lar aracılığıyla gerçekleştirildiğinden yeni bir takım sosyal ve mekansal sorunlar doğmaktadır.

Bugün Türkiye hızla kentleşiyor, kentler artan nüfus baskısı altında kontrol edilemiyorlar. Bunun sonucunda da çarpık kentleşme gündeme geliyor. Kentleşmenin doğurduğu sorunlarla, ekonomistler, sosyologlar, sosyal psikologlar ve mimarlar bugüne değin ilgilenegelmişlerdir.

Ekonomistlerin tanımlamasına göre sorun özetle; kent nüfusu ve iş olanaklarının hızla artması ama çağdaş sanayi kesimindeki iş olanaklarının bu hıza ayak uyduramayıp yavaş artmasıdır.² Ekonomide denge mekanizmalarının varlığı ve bunların istihdam sorunlarını kendiliğinden çözeceği varsayılıyordu.³

Ancak bu denge mekanizmalarının varlığını kanıtlayacak herhangi bir kente rastlayamamaktayız, dolayısıyla toplumsal ölçekteki sorunların varsayımlara dayanan denge mekanizmalarıyla çözülemeyeceği ortadadır. Getireceğimiz çö-

¹Kartal, 1983, Ön.ver., s.51.

²Tansı Şenyapılı, Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu (Ankara:1978), s.7.

³Şenyapılı, Ön.ver., s.8.

züm önerileri makro anlamda toplum yapısına ilişkin gerçeklerin incelenip kavranması zorunluğuna dayanıyor olmasına rağmen makro çözümler getirmek iddiasında değiliz.

Bugün genelde kültür ve özelde de kent kültürü, materyal kültür ve tinsel kültürü içeren bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Bu her iki kültürün birbirleriyle diyalektik bir ilişki olduğu kuşku götürmez ancak biz çalışmamızda kent kültürü derken, bu kültürün daha çok tinsel kültüre ilişkin yanlarıyla ilgileneceğiz.

Kentleşme ve doğurduğu sorunlar özellikle gecekondu bölgelerinde daha açık bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Bu sorunlar, tinsel ve materyal kültürün ikisi içinde geçerlidir. Ekonomistler ve sosyologlar tarafından marjinal kesim olarak tanımlanan ve kent nüfusunun % 60-70'ini oluşturan gecekondu nüfusunun satın alma gücü oldukça düşüktür. Ama, görsel kent çevresi ve iletişim araçları, tüketim toplumu yaratma hedefine ayarlandıkları için, pazara katılması biçimsel olarak bile olanaksız görülen, kentsel iş mekanını tanımayan marjinal kesim gittikçe yabancılaşımaktadır. Bu yabancılaşıma sonucu kültür adacıkları doğmakta, kent kültürünün edinilmesi olanaksız hale gelmektedir.

Burada çalışmanın kendi içinde bir çelişkiye düştüğünü sanmak olasıdır. Çünkü kent yaşamıyla, kent-dışı (kırsal) yaşam uzlaşmaz çelişki olarak yorumlanabilmektedir. Oysa kent yaşamı ya da kırsal yaşam herhangi bir sınıfa özgü olan yaşam değildir. Dolayısıyla bu çelişki, öncelikle bir uzlaşır çelişki olarak benimsenmesiyle çözülebilir ya da minimize edilebilir.

Siyasal bilimcilere göre, göçenler kendilerine tamamen yabancı olan kent ortamına girdiklerine çözemedikleri, kişisel sorunlarla karşılaşır; büyük düş kırıklığına uğrarlar; eski dünyalarında edindikleri inançlar, normlar çöker; çevre ile geçerli yaşayan ilişki kuramadıklarından ötürü çevreye de yabancılaşırlar; gerek kişisel iç dünyasında gerekse dış dünyayla ilişkilerinde başarılı olamazlar.

Bu varsayım için geçerli önkoşullardan bazıları şunlardır;

1.Göçen için kentsel ortam "anomie" yaratacak kadar yabancı,umulmadık,sert ve düşman bir ortamdır,

2.Göçenler bu çevreye uyamayacak ölçüde çevreden habersiz,uyum için gerekli bilgiden,eğitimden,görenek ve psikolojik esneklikten yoksundurlar,

3.Göçenler kentsel çevrede geçerli işlev göremezler bu nedenle çevre ile yaşayan ilişki kuramazlar,çevreye yabancılaşırlar.¹

Ancak henüz önkoşulları doğrulayan ampirik veri bulunamaması,buna karşılık varolan iletişimin,yabancılaşma olasılıklarını azalttığı,kent yaşantısını öğrenme süreçlerinin minimize eden bir etken olduğu varsayımını doğrulayan bazı ampirik verilerin bulunması yukarıdaki varsayımı iyice çürütmüş gözükmemektedir.²

Fakat sözü edilen ampirik verilerin çarpık bir kent yaşantısına yozlaşmış kent kültürüne olan uyumu(ki bu uyum sınırlı bir uyumdur belli bir düzeyi aşamaz)doğrulaması sözkonusudur.Çünkü doğma büyüme kentlilerin bile yozlaşmamış bir kentli kültürüne ulaşabildiklerini söylemek,böyle bir savı genelleştirmek aşırı bir iyimserlik olacaktır.³

Aslında göçenin yoz kent kültürüne(hem yoz materyal kültüre hem de yoz tinsel kültüre)belirli ölçülerde ulaştığını gösterebilmek için ampirik verilere de gerek yoktur. Aksi takdirde göç olgusunu gözlemleyebilmek olası olmayacaktır.Yukarıda sözedildiği anlamda edinilen kent kültürü yine de kent mekanında ve sosyal ilişkilerde bir kır-kent ikilemini engelleyememektedir.Konuyla ilgili olarak bir öznenin görüşleri de şu doğrultudadır.

Türkiye kapitalizme doğru açılmakta,özgürleşen emek kentlere akmakta,dolayısıyla kırsal nüfusun büyük bölümünü oluşturan tarım işçileri,sanayi işçisine dönüşmektedir.Bu nüfus,aynı zamanda özel yerleşim bölgeleri kurmaktadır.Kırsal alandan akan,sürekli çoğalan bu nüfus,ne köylü ne de kent-

¹Şenyapılı,Ön.ver.,ss.30-31.

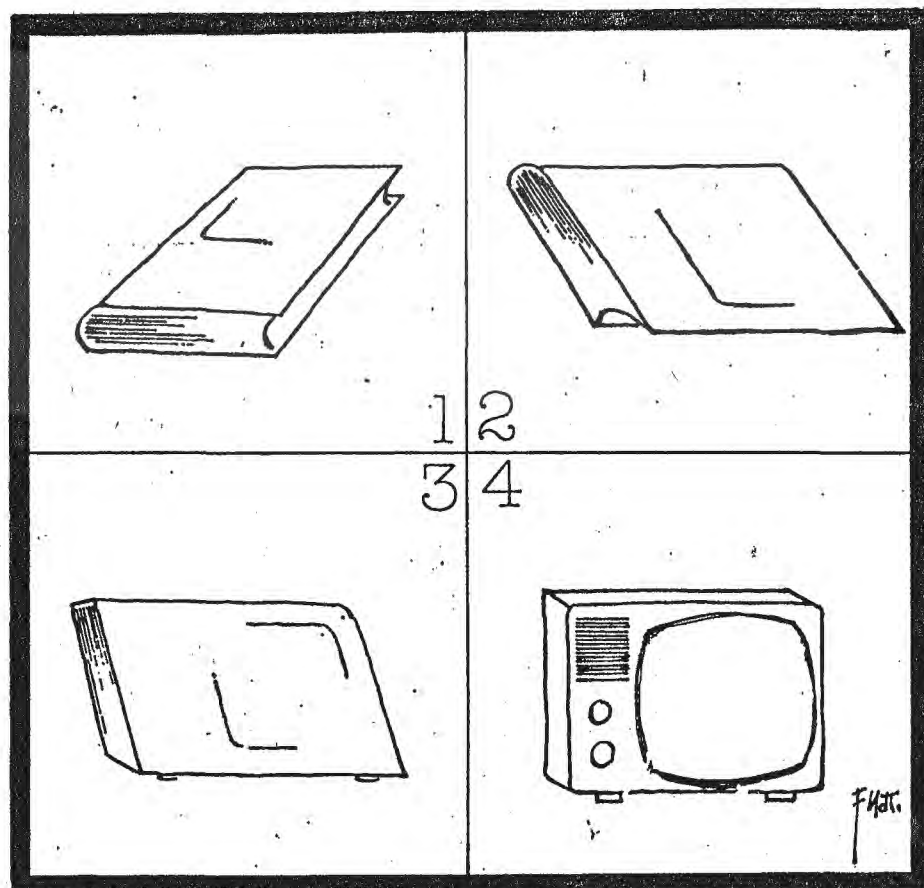
²daha geniş bilgi için bkz.(Şenyapılı,Ön.ver.)

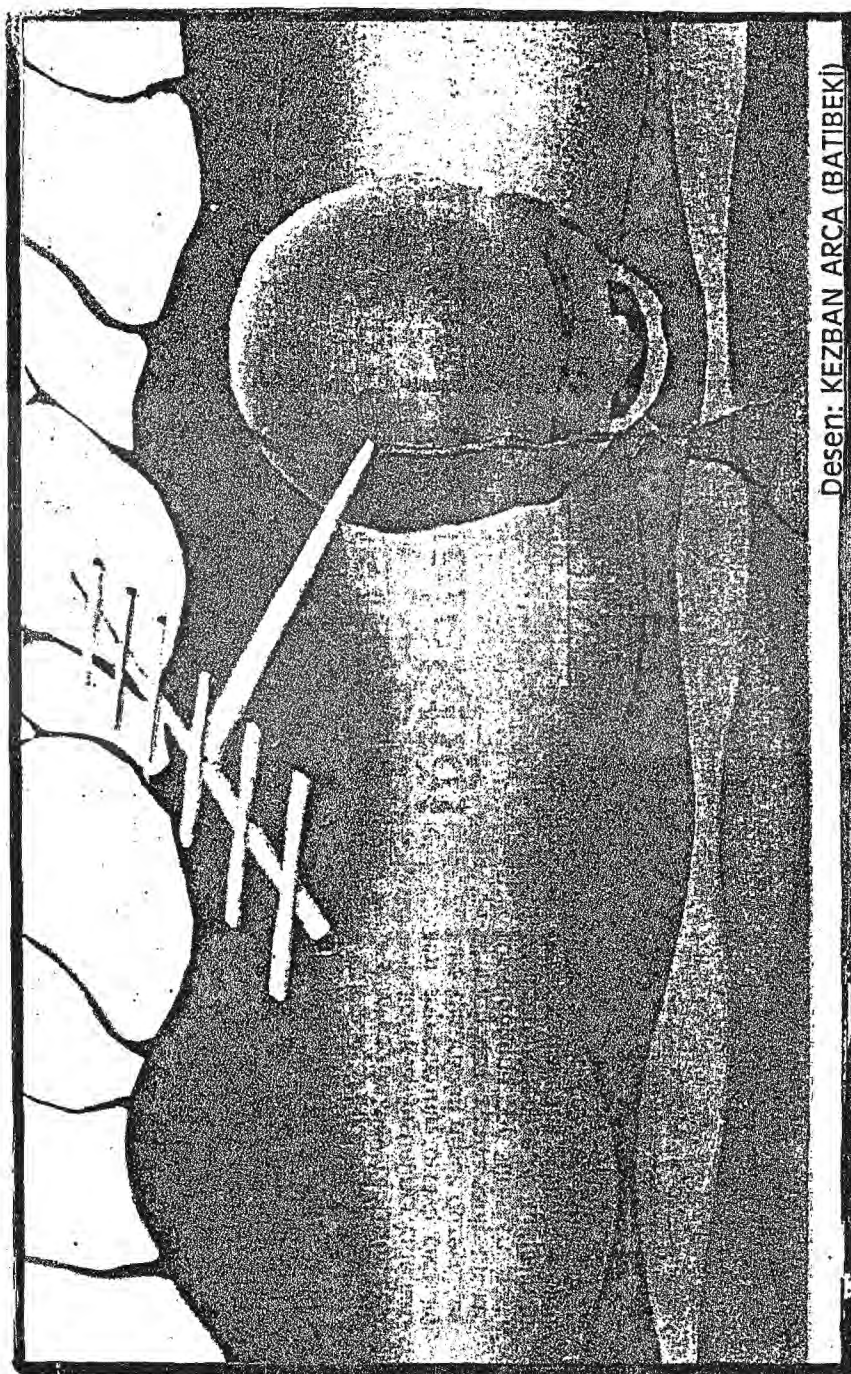
³kuşkusuz varolan kent yaşantısının yüzde yüz yoz kültürden oluştuğu savı söz konusu değildir.

li olabilen yeni türden bir alt-kültür oluşturmaktadır,kendine.Bu kültür genellikle sanıldığı gibi kırsal değerlerin ve ilişki biçimlerinin yaşanmasını değil,ancak ender zamanlarda anımsanmasını dile getirmekte,geleneksel diye bilinen izlekleri gerek biçim,gerek içerik düzleminde sürekli değişime uğratmaktadır.Dahası:Doğrudan doğruya hem yerli hem göçmen olan kendi özel konumunun sorun-sallarını nesnelleştirmektedir.Kırsal feodal ilişkilerinin önemli ölçüde çözülmesi,kentlerde gözlemlenen işçileşme olgusu,yöntemsel açıdan kır kültüründen bilinçsizce de olsa reel yaşamında kopmaya başlayan ve kendine özgü bir alt-kültür üretebilen ya da üretmeyi öngörebilen bir kesimi öngerektirir.Bu kesim kitle iletişim araçlarıyla yozlaştırılmış biçimiyle de olsa üst-kültür ürünlerini temellük edebilmeyi istemektedir(Oktay,1982, s.76).

Buraya kadar sürekli olarak değindiğimiz yozlaşma, yalnızca ülkemize özgü bir olgu değil kuşkusuz.Evrensel yönlerini yadsıyamıyacağımız batı kültüründe de bizde olduğundan daha yaygın olarak gözlemlenebilmekte yozlaşma.Ancak batı kendi içinden kaynaklanan ve bizi de etkileyen yoz atılımların karşısına kimi kitle iletişim araçlarında olumlu kültürü ve sanatı çıkarıyor.Daha fazla yozlaşmamak için,çürüğün karşısına olumlu bir seçenek koyuyor.¹

¹Mahmut Tali Öngören,"Yozlaşma Nerede Başlıyor Nerede Bitiyor",Bilim ve Sanat(sayı 47),s.31.

Desen: KEZBAN ARCA (BATIBEKI)

BÖLÜM III

İLETİŞİM-KÜLTÜR DİYALEKTİĞİ

İLETİŞİM

Hayvanların kendilerine özgü çeşitli sesler çıkarak bir tür iletişim kurdukları bilinmekle beraber,kastedilen iletişim kavramı insanlara özgü bir kavram olduğundan,iletişimin başlangıcını,dilin gelişmeye başladığı noktada olarak kabul edeceğiz.Dilin gelişmesi ile ellerin kullanılması arasında sıkı bir(diyalektik)ilişki bulunduğunu söyleyen Darwin;insanoğlunun çevreyi değiştirme,doğaya egemen olma amacıyla ellerini kullanmada ustalık kazandığı sürece,dilin nicel ve nitel olarak geliştiğini savunmuştur.Böylece sözlü iletişim başlamış,yani söz ilk iletişim aracı olmuştur.

İletişim teriminin birçok ve hepsi de aynı derecede geçerli anlamları vardır,ancak hem etkileşim durumunu hem de amaçlı olmayı içeren bir süreci ifade etme bakımından (İngilizce'de) daha iyi bir sözcük bulunamamıştır."Komünikasyon" sözcüğü Latince'de ortak kılmak,genelleştirmek, paylaşmak,vermek,aktarmak anlamına gelen communicare'den türemiştir.¹

Komünikasyonla ilgili olarak "Encyclopaedia Britannica"da,iki veya daha çok sayıda kişi ya da gruplar arasında birşeyin ortaklaştırılması,genelleştirilmesi veya paylaşılması yorumu tercih edilmiştir.

Wilbur Schramm'da iletişim(communication)konusunu incelemeye communis teriminden başlamıştır(communis sözcüğü latince'de ortaklaşma anlamında kullanılmıştır).Ortaklaşma;ortak görüş ve düşüncelere sahip olma;ortak görüşler kazanma ile iletişim sürecinin ereği arasındaki bağlantıyı şu görüşleriyle özetlemiştir,Schramm.

¹İlhan Özdiç,Uzaktan Eğitim Tek.Ders Notları(AN.Ü.984)

Bir bildirilişimde bulunduğumuz zaman karşımızdaki ile bir ortaklaşma yaratmak istiyoruz.Yani,ikimiz birlikte aynı bilgilere,aynı düşüncelere veya aynı tutumlara sahip olmayı,paylaşmayı istiyoruz (Oskay,1973,s.99).

Lee Thayer ise iletişimle ilgili olanak birbirini tamamlayıcı nitelikte şu dört tanımı getirmiştir.¹

i.İletişim iki veya daha fazla kişi arasında anlam-
ların karşılıklı etkileşimi sürecidir.

ii.Birbirleriyle kesişen fikirlerin etkili anlamları-
dır.

iii.Dil,söz,söylev,yazı ya da işaretlerle;düşüncele-
rin ve bilgilerin aktarımı ve bildirimidir.

iv.Organizmanın bir parçasında,arzulanan bir davran-
ışa üretmek için geçerli çevresel bir düzendir.

Bütün yaşayan sistemlerde iletişimin en önemli fonk-
siyonunun adaptasyon olduğunu söyleyen Thayer,iletişimin
diğer özelliklerini de şöyle sıralamıştır;i)bilgi,ii)yön-
lendirme,iii)etki,iv)bütünleştirme.

Bugün en basit tanımıyla iletişimin,en az iki kişi
arasında herhangi bir araçla gerçekleştirilen,her tür duy-
gu,düşünce,bilgi ve anlam iletimidir.Tanımdan da anlaşıla-
cağı üzere,iletişim her zaman dört ögeyi gerektirir.Kaynak,
hedef,mesaj,media(kanal).Ancak mesaj ve kanal diğer iki ö-
geye bağımlı olan ve bu ögelerin türevleri olarak değerklen-
dirilebilir ögelerdir.

Şimdi tüm iletişim süreçlerinde gerekli olan bu dört
öge üzerinde duralım;

Kaynak

Mesajı gönderen,hedef kitle ile iletişimi amaçlıyan
ögedir.Kaynağın;güvenilirlik,sevimlilik ve saygınlık dere-
cesi,iletişimin başarılı olabilmesi için temel ölçüt sayıl-
maktadır.Shannon ve Weaver tarafından geliştirilen yayılma
(diffusion) kuramına ilişkin incelemelerin ortaya koyduğu
bazı önemli bulgular vardır.Bulguların biri "homophily" il-

¹Lee Thayer,Communication and Communication Systems!
(Illinois:1968),s.13.

kesidir, bu ilkenin taşıdığı anlama göre kaynak ve alıcı arasındaki benzerlik ne denli büyük olursa, fikirlerin iletişimde o denli etkili olacak ve sonuç verecektir.¹

Hedef

İletişimin başarıyla gerçekleşebilmesi mesajın algılanıp benimsenme derecesine bağlıdır. Dolayısıyla herhangi bir iletişimde önce hedef(kitle)'in çok iyi tanınması ve tanımlanan hedefe uygun kanal ve mesajın seçimi gerekmektedir.

Mesaj

Gönderilen mesaj çok açık ve anlaşılabilir olmalıdır. Alıcı(hedef kitle), kaynağın yaptığı kodlamayı çözebilmelidir. Ayrıca mesaj ile kanal arasında herhangi bir çelişki olmamasına dikkat edilmelidir.

Media(kanal)

İletişim alanında ilk kullanılan kanal, dil ve çeşitli işaretlerdir. Teknolojik gelişme ile birlikte kanal ve iletişimin kendisi değişmeye başlamış dille(geniş anlamda) somuttan soyuta gidış başlamıştır. Bu aşama aynı zamanda kitle iletişimine geçiş aşamasıdır.

İletişimin ikinci aşaması olan "yazı" ise, insanoğlunun evrimine paralel olarak, doğaya egemenlik derecesinin artması, bunun yanı sıra toplumsal yapıdaki değişikliklerle birlikte, toplumsal sınıf ve kesimlerin egemenlik ilişkilerinin değişmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Yazının çıkışıyla birlikte, söz bir anlamda ölmeye başlamış, daha doğrusu toplumsal ölçekte iletişim yerin kitle iletişimine bırakmıştır.

KITLİ İLETİŞİMİ VE ARAÇLARI

İnsanoğlunun toplumsallaşması ile birlikte kitlesel iletişimde başlamış oluyordu. Resim, heykel, tiyatro, dans, müzik, yazı vb. kitle iletişim araçları teknolojik gelişmeden önce sınırlı sayıdaki kişilere sesleniyordu. Kitle iletişimi-

¹Özdil, Ön. ver.

minin bugünkü devasa boyutlarına ulaşmasına neden olan teknolojik gelişmelerin başında baskı makinelerinin bulunması gelmektedir. Okuma eyleminin yaygınlaşması, baskı tekniklerinin geliştirilmesiyle başlamıştır. Bu yeni teknoloji sayesinde gazete, kitap, dergi vb. gibi iletişim araçları, toplum yaşamına girmiş ve bu yaşamı etkilemeye başlamıştır. Ancak bu süreç kitle iletişimi alanında bir evrim sürecidir, henüz. XIX. yüzyıl sonlarına doğru fotoğraf makinesinin icadı, arkasından sinemanın gelişimi; telsiz, radyo ve TV'nin icadı; ofset baskı tekniklerinin bulunması; video ve uydu yayıncılığının toplum yaşamına girmesi ile kitle iletişiminde devrim gerçekleşmiş ve böylece günlük yaşam çok geniş bir iletişim dizgesi çerçevesinde kurgulanılır hale gelmiştir. İletişimin gelişmiş bir biçimi olan kitle iletişiminde de iletişimin dört ögesi biçimsel olarak bazı farklılıklar gösterebilir. Geçerliliğini korumaktadır.

Kitle iletişiminde kaynak, artık birey değil, bir haberleşme örgütü ve kurumlaşmış bir kişidir. Bu örgüt ya da kişi kitle iletişim araçlarının denetimini elinde tutmaktadır.

Mesajda ise söze görece olarak daha soyut bir kodlama vardır artık. Kitle iletişiminde mesajın, ereklenen etkileri yaratması için şu koşullar gereklidir (bu koşullar aslında her tür iletişim için geçerlidir).

i. Mesaj ereklenen hedefin dikkatini çekecek şekilde kurulmalı ve sunulup dağıtılmalıdır,

ii. Mesaj, anlamı bozmadan aktarabilecek şekilde hem kaynağın hem de hedefin ortaklaşa sahip oldukları yaşam deneyimlerini yansıtan işaretlerle verilmelidir,

iii. Mesaj, hedefte kişilik gereksinimleri uyandırmalı ve bu gereksinimlerin karşılanıp giderilmesi için birşeyler önermeli, yol göstermelidir,

iv. Mesaj, bu gereksinimlerin giderilmesinde öyle bir yol önermelidir ki, bu yol birey kendisinden yapması istenilen tepiyi (response) için harekete geçerken kendisini hangi

grubun içinde bulacaksa o gruptaki durumuna uygun düşmelidir.¹

Kitle iletişiminde kanallar da nicel ve nitel olarak çok gelişmiştir. Günümüzün en etkili iletişim araçlarından bazıları şunlardır;

Gazete,
Dergi,
Kitap,
Broşür,
Radyo,
TV,
Sinema,
Video,
Sergiler,
Fuarlar,
Konferanslar,
Seminerler vb.

Bu kanallardan herhangi biri tercih edilirken kanal teknolojisinin çok iyi bilinmesi ve kanalın mesajı bozmamasına dikkat edilmelidir. Kitle iletişiminde herhangi bir fikir, duygu ya da düşüncenin iletimi için birden fazla kanal kullanılması gerektiğinde bu kanallar birbirini tamamlayarak desteklemelidir.

Kitle iletişiminin hedefi, bütün bu kanalların sonundaki bireylerdir,² Ancak bu bireyler artık insan ölçeğinde değil toplum ölçeğinde değerlendirilmeli ve iletişim sonrası tepkilerinin incelenmesinde bu değerlendirmeyeyle bütünlük içinde olmalıdır.

KİTLE İLETİŞİMİNİN KÜLTÜREL İŞLEVİ³

Kitle iletişimi tüm toplumsal iletişim süreçleri ile birlikte ele alınması gereken bir olgudur.

¹Ünsal Oskay, Haberleşme Teorilerine Giriş (Ank:1973), s.113).

²Oskay, Ön. ver., s.122.

³Bu bölümde Ünsal Oskay'ın "Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri" adlı kitabı temel kaynak olarak kullanılmıştır.

İletişimin kültürel işlevleri ise toplumsal yapıca belirlenen kullanımları ile reel yaşama katılma durumunda ki çağdaş insanın kendi günlük yaşamından yola çıkarak açıklanmalıdır.

Yeni toplumsal yaşam içinde kitle iletişiminde düşen görev, varolan toplumlarda ki egmenlik yapısının kaba yöntemlerle korunması yerine, toplumun bugün eriştiği gelişme düzeyinde günümüzün üretim süreçlerinde istihdam edilen ileri teknolojinin potansiyel olarak sahip olduğu verimlilikten en yüksek oranda yararlanmaya daha yatkın bir yol olan, kültürel düzenlemelerle korunmasıdır.

Çağdaş toplumlarda gerçekten büyük sorunlara neden olan, sanayiye geçişle birlikte "günah keçisi" durumuna düşürülmüş bulunan teknolojinin de ardındaki hegemonya ilişkilerinin olduğunun gözden kaçırılmaması, ayrıca yabancılaştırmanın yalnızca özel mülkiyetin sona erdirilmesi ile çözümlenebilecek bir sorun olmadığı biliniyor. Makro ölçekteki bu tür sorunları yalnızca kentleşmeye ya da teknolojiye dayandırarak açıklamaya çalışmakta gerçekçi olamaz. Bugün suçlanan teknoloji, gerçekte, insanlık için tek kurtuluş ve özgürleşme alanı olan akla ve bilime dayanan bir dünyayı oluşturmada pekala işe yarayabilir.

Ancak bu yaklaşımın bizi McLuhan'cı bir dünya görüşüne götürmemesine dikkat etmeliyiz. McLuhan 1960'larda modern iletişim araçlarının dünyayı tek bir "evrensel köy" e dönüştüreceğini savunmuştur. McLuhan iletişimin teknolojik yanını teknolojik belirleyiciliğe varacak derecede vurgulamıştır. McLuhan'a göre elektronik teknoloji çağında toplumsal sistemin içindeki çeşitli alt sistemler karşılıklı etkileşim içinde bulunduklarından ve çift yönlü akışlı bir enfonmasyona, bütün alt sistemler gereksinim duyduklarından, günümüz toplumlarındaki çözülmemiş sorunların pek çoğunun çözülmesi artık hem olanaklıdır hem de gereklidir. Bunların çözülmesi, toplumsal sistemin bütünü için yararlı ve gerekli olduğundan, McLuhan, teknolojinin bu kendi iç evriminden yola çıkarak toplumun bütününe ilişkin iyimser bir sonuca ulaşmaktadır.

Materyalist tarih yamlaşımına göre,tarihte belirleyici etken son aşamada,gerçek yaşamın üretimi ve yeniden üretimidir.Yani McLuhan'da olduğu gibi son aşamada belirleyici olan teknoloji¹değil ekonomidir.

Buna rağmen toplumların kültürlerinin oluşmasında teknoloji yine de çok önemli bir etken olarak devreye girmektedir.Kültür olgusunu incelerken bu gerçek gözden kaçırılmamalıdır.Gözden kaçırılmaması gereken diğer bir nokta ise kültürün,son aşamada belirleyici olan ekonomik ilişkilere bağımlılığıdır.Aksi takdirde yukarıda sözünü ettiğimiz gibi,toplumsal yaşamdaki bozuklukların,kültürel yozlaşmaların tek suçlusu olarak teknolojiyi görmeye başlar,buna bağlı olarakta,çözümü de teknolojide aramak zorunda kalırız.

Kitle iletişiminin,başat kültürü diğer alt-kültürlerde belirli derecede geçerli kılmak ya da,başat kültür öğelerini bu alanlarda da etkinliğe kavuşturmak amacıyla topluma bir hegemonik ideoloji sunmak ve benimsetmek işlevi diyebileceğimiz kültürel işlevi sadece bir manipülasyon(oyalama) süreci olarak değerlendirilemez.Kitle iletişiminin bu işlevini yerine getirebilmesi,kitle insanının kendisininde toplumdaki bu iletişime katılması ile olmaktadır.

Halloran'a göre iletişim araçlarının kendi yapılarının ve işleyişlerinin değiştirilmesiyle bildirimci ile alımcı arasındaki ilişkilerinin de değiştirilmesi;bu iki işlevin aynı insanlarca,aynı kesimlerce yapılabilmesine yatkın bir kuruluş ve işleyişe yönelmek gerekmektedir.

Kitle iletişiminin,kitle iletişim araçları ile yapılabilen bölümü,kitle iletişimi sürecinin yalnızca belirli bir bölümü olarak kalmaktadır.Kitle iletişiminin tüm olarak işleyebilmesi,kitle iletişim araçları ile biçimlendirilebilen bu kesiminide aşarak toplumsal yaşamın diğer tüm alanlardaki iletişim süreçleriyle bütünleşmesi yoluyla olabilmektedir.

¹Teknoloji sözcüğü,toplumsal formasyonu etkileyen ekonomik işlevden bağımsız,salt sözcük anlamında kullanılmıştır.

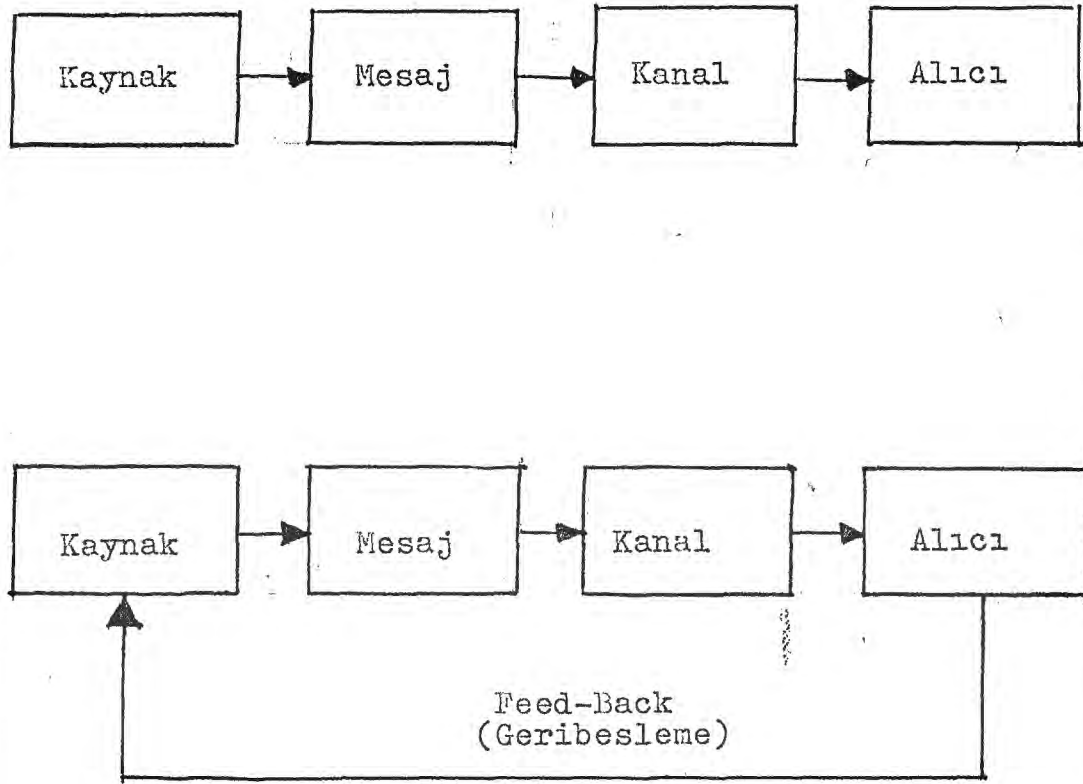
İletişim sürecini açıklamak, insanların hangi toplumsal koşullarla, neleri bulmayı umarak kitle iletişimine yöneldiklerini açıklamayada önem verebilen bir yaklaşımla mümkün olabilecek gibi görünmektedir.

XIX.yüzyıl ortalarından beri süren "yanlış-bilinç" edindirici bugünkü sosyalizasyonun, günümüzde, hem kendi içinde doruğa çıkmış bulunduğu; hem de bu doruktaki haliyle, kendi iç çelişkilerini artık "şal altına" alamayacak kadar görülenleştirmek zorunda kalmış bulunmaktadır.

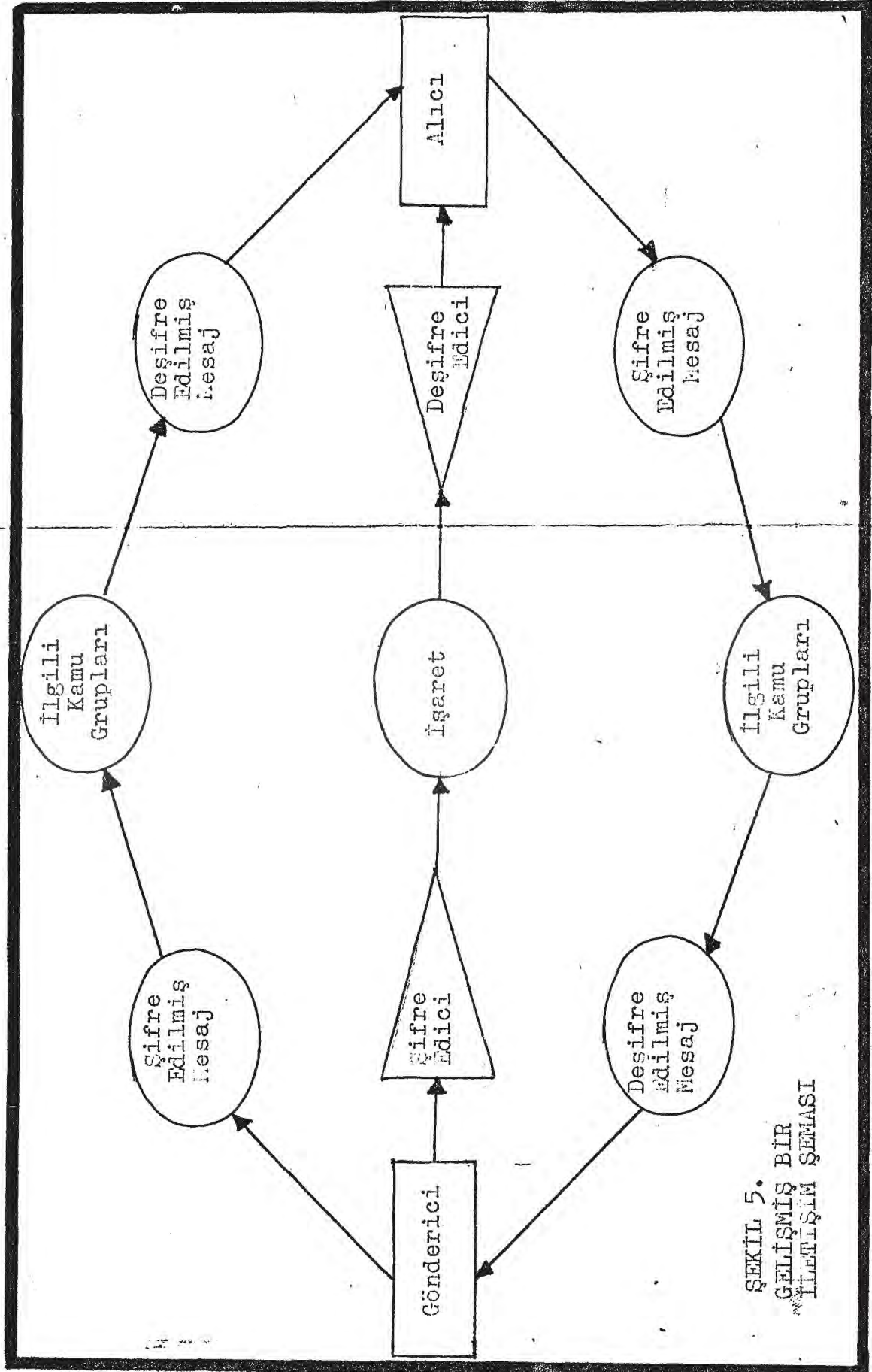
Buyuran-buyruk alan ilişkisine dönüşen günümüz kitle iletişimi, yaşamımız üzerindeki olumsuz etkilerini, ancak ve yoğunlukça daha da artırmaktadır.

Günümüz toplumlarındaki iletişim süreçlerinin yeniden değerlendirilmesi; en geniş kesimlerin katılacağı demokratik tartışmalarla bugünkü iletişim süreçlerinin radikal bir biçimde eleştiriye açılması; yaşamın maddi koşullarındaki radikal düzenlemelerle birlikte, toplumdaki iletişimde her ögesi ile demokratik özgürleşimci bir temel üzerinde yeniden kurulması yoluna gidilmedikçe çözümlenemeyecekleri anlaşılmaktadır. Günümüz iletişim teknolojisinin sağladığı yeni olanaklardan yararlanırken, önceliğin salt katılma olanaklarına değil de bu yeni katılma olanaklarının yeni bir yaşam tarzı oluşturmaya yatkın kılınmasına verilmesi gerekmektedir. Gelişme ile özgürleşimi birbirine feda etmeyen bir modernleşme sürecinin başlatılmasında buna bağlıdır.

İşte bu süreç içinde ve sonrasında yerel yönetimler, üzerlerine düşen tarihsel yükümlülükleri yerine getirmelidirler.

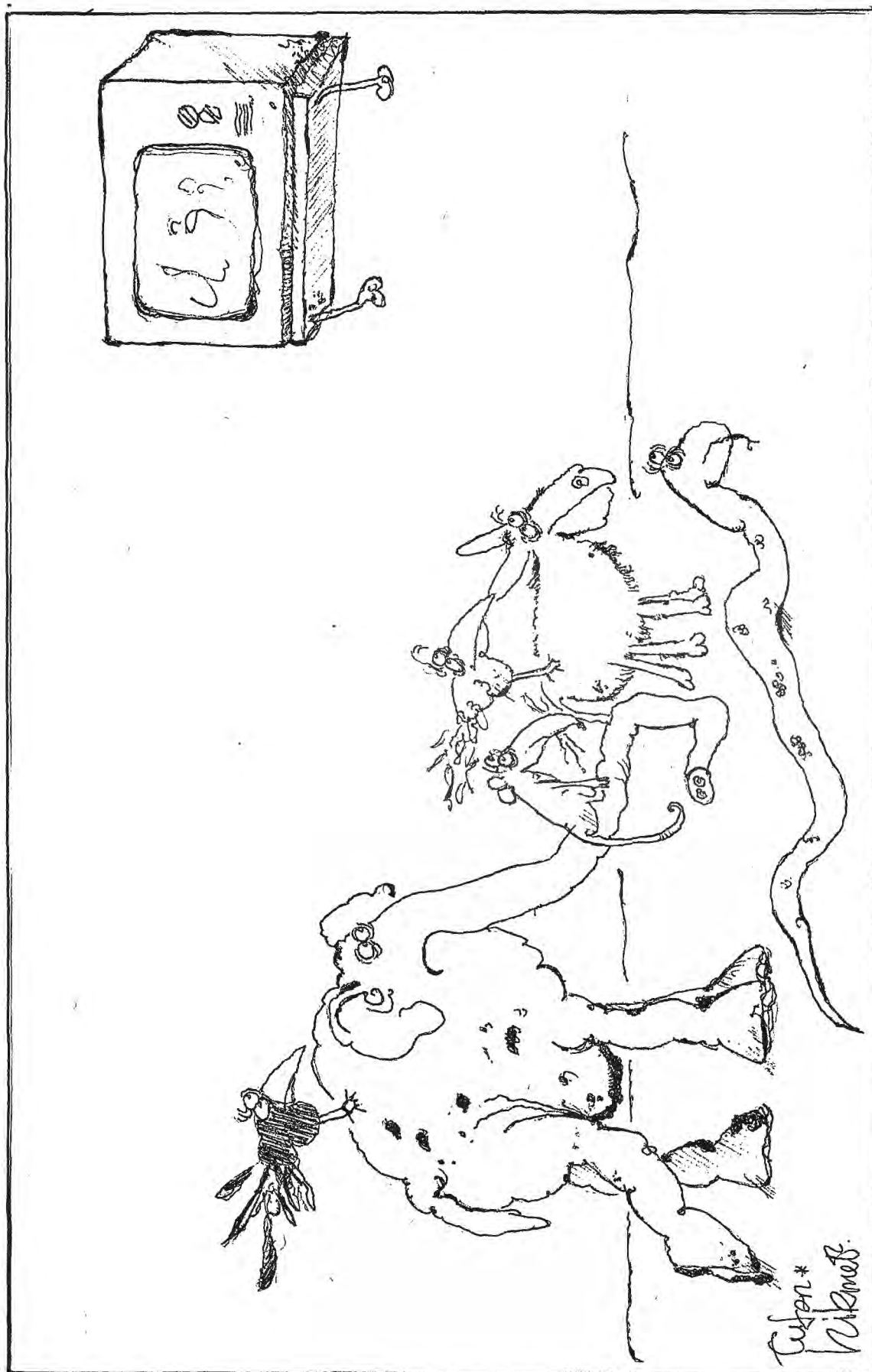

ŞEKİL 4.
BASİT İLETİŞİM ŞEMALARI

ŞEKİL 5.
GELİŞMİŞ BİR
İLETİŞİM ŞEMASI

BÖLÜM IV

YÖNETİM VE İLETİŞİM

YÖNETİM

Herhangi bir sistemin ya da organizmanın yaşam, üretim ve yeniden üretim süreçlerinde, bu sisteme ya da organizmaya belirli ölçülerde bağımlı bir alt-sistem ya da organizma tarafından gerçekleştirilen karar verme ve icra eylemleri ile bunları gerçekleştirenlerin oluşturduğu entegre bir sistemdir.

Günümüzde yönetim daha dar bir alana kapatılıp oradan yargılanmakta olan bir kavramdır. Somut bir siyasi yönetim(iktidar) olgusuyla özdeşleştirilip, anlamdaş kılınmıştır. Bunun kendi içinde kuşkusuz haklı gerekçeleri bulunmaktadır.

Çalışmamız çerçevesinde ilgileneceğimiz yönetimin, yerel yönetim olması, yukarıda sözü edilen özdeşleştirmeden soyutlanmamızı engellemektedir. Dolayısıyla biz de yönetim dediğimizde siyasi yönetimden, yani toplumlara, ülkelere özgü yönetimlerden sözettiğimiz olacağız. Bu yönetimlerin nitel farklılıklarına girmeyi düşünmüyoruz. Ancak yönetimin (siyasi yönetimin) nicel boyutunu, daha doğrusu egemenlik alanını inceleyeceğiz.

Bu kapsamda bugün için görülen yönetim şekilleri;

1. Merkezi Yönetimler,
2. Bölgesel Yönetimler (Federal Yönetim),
3. Yerel Yönetim (Belediyeler) dir.

Ülkemizde ise görebildiğimiz yalnızca merkezi yönetimler ve yerel yönetimlerdir.

YEREL YÖNETİM

Gecmişte genellikle merkezi yönetimce gerçekleştirilmesi gereken işlevleri yerine getirmekte olan ilk yerel yönetimler, günümüzde daha farklı işlevlere yönelmeye başlamışlardır.

Bugün, "yerel yönetim", "kent yönetimi", "belediye", "kent" ya da "komün" denildiğinde, daha çok, yerel bir topluluğa kamu hizmetleri sağlayan yönetsel, siyasal ve toplumbilimsel bir birim akla gelmektedir(Keleş,1978,s.1).

Genel kanı,merkezi güç ile yerel yönetimler arasında ters orantılı bir bağıntı olduğu ve yerel yönetimler güçlendikçe,merkezi yönetimin güçsüz kalacağı doğrultusundadır. Ancak bu genel kanıyı her zaman için geçerli saymak gerçekçi olamaz.

Bunun yanı sıra yerel yönetimlerin bütünüyle varolan düzen dışında ya da tümüyle bu düzenin sıkı kuralları içinde çalışan yapılar olarak görmek,yine pek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.¹

Belediye teriminin ilk kez Fransız Kurucu Meclisinde (1789) kullanıldığını ve tüzel kişilik olarakta 1835'de İngiltere'de gerçekleştirildiğini görüyoruz.

Kentlerin ve yerel özerklik düşüncesinin gelişmesi, geniş ölçüde feodalizmin yıkılmasına bağlı kalmıştır.Nitekim X.yüzyıldan sonra,burjuvazinin gelişmesine koşut olarak,kentler de büyümüş,gelişmiştir. (Keleş,1978,s.2).

Jean Bodin(1530-1596),kentleri devlet ile aile arasında bir ara kurum(intermediate) olarak görürken,Jean Jacques Rousseau ve Emmanuel Kant gibi düşünürler "özgür kentli" ile "özgür devlet" arasına bu tür ara kurumların girmesine gerek olmadığını savunmuşlardır.

Çağdaş bir yerel yönetim kavramının ortaya çıkışı, ülkenin genel yararları ile bireysel yararları arasında bağ işlevi görecektir alt birimlere,bilinçli bir biçimde ayrılması gereğinin benimsenmesiyle gerçekleşebilmiştir.Bu konuda ilk çabayı veren düşünürler Turgot ve Bentham olmuşlardır.

Alman filozoflarından Rudolph Gneist,1860'da yayımlanan bir kitabının "Yerel Yönetimler Dizgesi" adlı bölümünde yerel yönetimin,ulusun kendi kendisini yönetmesinin önkoşulu olduğunu ileri sürmüştür(Keleş,1978,s.6).

¹Selahittin Yıldırım,"Kent Kentsel Olay Kentsel Sorunlar Sosyal Hareketler ve Yerel Yönetimler Üstüne Notlar", Mimarlık(1979/2)

Belediyelerin yetkilerinin genişletilmesini ve yerel yönetim örgütünün iyileştirilmesini savunan liberal ve toplumcu düzeltimciler sayesinde, yerel yönetimler yeterli kaynak bulabilmişler ve halka, merkezi yönetimin sunduğundan daha fazlasını sunabilmişlerdir. Böylece XX. yüzyıl ile birlikte yerel yönetimlerin altın çağı başlamış oluyordu.

Yerel yönetim, yerel halkın kendi eliyle seçtiği organlarca yönetilmesi anlamına gelmekte ve yerinden yönetim olarak da adlandırılmaktadır. Yerel yönetim birimi ise merkezi yönetim adına kurallar koyabilen, parasal yükümlülükler getirebilen ve bir yerel meclisin denetimi altındaki bir yönetim birimidir.

Yerel yönetimlerin üzerinde durulması gereken en önemli yönü toplumsal ve ekonomik gelişmeye olan katkılarıdır. Birçok ülkede şaptanan "plan bütçeleri" ve kurulan "anakent" yönetimleri de gerçekte bu yörelerin kalkınmasını amaçlayan girişimlerdir.

Bunun yanında, yerel yönetimler birçok hizmetin halka sunulmasında çabukluk ve kolaylık sağlar. Ayrıca yerel toplulukları oluşturan bireylerde kendi sorunlarını çözmenin türlü yollarını deneme olanağını verir.¹

Yerel yönetimin ve merkezi yönetimin görevleri tartışılırken unutulmaması gereken nokta, bu ayırımın durağan olmadığı zaman içinde değişme göstereceğidir.²

Belediye tüzel kişiliğinin organları; Belediye Meclisi, Belediye Encümeni ve Belediye Başkanıdır.

Yerel yönetimleri en çok etkileyen teknik gelişmeler, ulaştırma ve haberleşme alanında sürüp gidiyor. Kitle haberleşme araçlarındaki gelişme, yalnız bir ülkenin çeşitli bölgelerinde yaşayanları birbirine yaklaştırmakla kalmaz, bütün dünyada ortak bir hayat görüşünün, hayat felsefesinin doğmasına da yardımcı olur (Keleş, 1978, s.300).

Belediye konusu son zamanlarda bir hayli üzerinde durulan, çok şey söylenen, yazılan ve çok şeyler umulan bir so-

¹ Kuşen Keleş ve Fehmi Yavuz, Yerel Yönetimler (Ankara: 1978), s.32.

² İlhan Tekeli ve İlber Ortaylı, Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi (Ankara: 1978), s.277.

run haline geldi.

Toplumun ve toplumsal yaşamın bütünüylü değişmekte olduğu gerçeği, toplum yaşamının yakın bir gelecekte "belediye yaşamı" olacağını benimsememizi gerektirmektedir.

Ancak bu arada bir belediye fetişizmine yol açmamak için bir serinkanlılık gerekebilir. Bu gerçekten hareketle öncelikle belediyelerin sakıncaları üzerinde duralım.

i. Korporatizm Eğilimi: Herhangi bir belediye içinde, belli dayanağına girmeleri ideali üzerine kurul bir çeşit loncacılığa varan korporatist eğilim bu örgütlenme anlayışında içerilmiş olabilir.

ii. Taşralılaşma: Bu da belediyelerin yalnızca kendi yerel sorunları üzerinde yoğunlaşması sakıncasıdır.

Ayrıca kültürel kuruluşlarını da yaratabilecek bir taşralılaşma, içe kapanma eğilimi, korporatizm diye adlandırılan birinci eğilimle birleşince, bir takım başka sorunları da yaratabilirler.¹

Yukarıda sözü edilen sakıncalar henüz Türkiye için güncel olmayan sakıncalardır. Türkiye'nin özgün tarihi yapısından kaynaklanan devlet-sivil toplum ilişkileri, bu ilişkiler içinde sivil toplumun gelişmemiş olması ve devletin toplum içinde kendiliğinden örgütlenmelere yer bırakmayan yapısı² (yerel yönetimler aleyhine karamsar bir çerçeve çiziyor).

Geçmişte baktığımızda gördüğümüz belediyeçilik anlayışı da yine yukarıda ki sakıncaları Türkiye için şimdilik geçersiz kılmaktadır. Sözü edilen belediyeçilik anlayışı ile ilgili olarak Murat Belge (1979/2, s.17)'nin şu sözlerinin çok ilginç ve açıklayıcı olacağı kanısındayız;

Öylesine kötü bir belediyeçilik-geçmişinden geliyoruz ki, örneğin bir Osman Kibar "Asfalt Osman" olarak nam yapabiliyor. Belki eski dönemin en parlak belediyeçi tipi olarak ortaya çıkıp hatta ye-

¹Geniş bilgi için bkz. (Murat Belge, S.B.T.G. Örgütlenme Nüvesi Olarak Belediyelerin Önemi, Mimarlık, 1979/2)

²Çağlar Keyder, "Demokrasi İdeoloji ve Örgütlenme", Mimarlık (1979/2),

ni belediyeçilik anlayışının bazı önde gelen kişilerine bir ışık tutabiliyor.

YÖNETİM VE İLETİŞİM

Yönetimle birlikte yöneten-yönetilen ikiliğinin ortaya çıktığı dönemden bu yana yönetim-iletişim ilişkisi kaçınılmaz duruma gelmiştir.

Yönetimin,iletişim süreci üzerinde ki egemenliği birincil olarak bin inanç aşılama işlevine dayanmaktadır. Ancak toplumsal gelişmeyle birlikte bu çaba yalnızca ideoloji aşılamaya dönük bir çaba olmaktan öte bir bilme-tanım eksikliğinin giderilmesine yarar olmuştur.

Yine bu toplumsal gelişme,hem yönetimin hem de yönetilenlerin değişmesi ve gelişmesini zorunlu kılmıştır.Yöneten-yönetilen ilişkisi,sözünü ettiğimiz bilme-tanım eylemlerinin de aşarak tanım ve katılma çalışmalarını da kapsamaya başlamıştır.Böylece yöneten-yönetilen arasındaki tek yönlü iletişim,bir halkla ilişkiler uygulamasına dönüşmüştür.

YEREL YÖNETİM VE HALKLA İLİŞKİLER

Yerel yönetimler daha rasyonel kurallar koyma ,yasaklamalar getirme ve çevreyi daha yakından tanıdığı için yine daha rasyonel kalkınma planları hazırlama bakımından merkezi yönetimden avantajlıdır.Yönetilenlerin yönetime katılmaları açısından ise daha uygun bir yönetim olan yerel yönetim,bu özellikleri dolayısıyla giderek tüm yönetim dizgesi üzerinde ki etkinliğini artıracığı gibi endüstriyel yaşamın getirdiği baskılar sonucu oluşan toplumsal bozuklukların giderilmesi ya da minimize edilmesinde merkezi yönetime oranla daha büyük bir sorumluluk üstlenmek durumundadır.

Kent yönetimi olarak da adlandırabileceğimiz yerel yönetimlerin kentleşme olgusuna ve kentleşmenin doğurduğu sorunlara kayıtsız kalması düşünülemez.

Bu konuda belediyelere düşecek en önemli görev,kente göçenlerin ve hatta kent kökenlilerin,kentsel yaşamı kavramalarını ve kentli kültürünü edinmelerini sağlamaktır.Bu görev aynı zamanda yöneten-yönetilen arasında ki iletişim zo-

runluluğuna dayanmaktadır.

Söz konusu iletişimin kurulması için bugün ülkemizde yerel yönetimlerin sahip olduğu en önemli ve etkili uygulama aracı Halkla İlişkiler olmalıdır. Halkla İlişkiler bireyler, gruplar ve kurumlar arasında bütünlük ve uyum için dirimsel bir araçtır.¹ Modern sosyal bilimciler bireyler, gruplar ve kurumların yaşamla olan uyumları için Halkla İlişkilerin gerekli olduğunu savunmaktadırlar.

Her yerel yönetim beldenin sosyo-ekonomik ve teknolojik gelişmişliği paralelinde beldeye özgü iletişim araçlarını ve özellikle başarılı bir halkal ilişkiler uygulaması için zorunlu olan kitle iletişim araçlarını en üst düzeyde kullanmak zorundadır.

Daha az yoğun bir emekle çok geniş bir yığına ve a-
nında açıklayıcı, yönlendirici iletiler yollamak bu
araçlarla gerçekleştirebilmiştir. Yığın iletişim araç-
larından yararlanma, yönetim için hem bir zorunluluk
hem de ussal bir girişim olmaktadır (Kazancı, 1978,)

Genel olarak Halkla İlişkilerde kullanılan araçlar ise şunlardır;

1. Basılı Araçlar: Gazeteler, dergiler, broşürler, el kitapları, bültenler, yıllıklar, mektuplar, afişler, pankartlar, el ilanları vs.

2. Yayın Araçları: Radyo, TV, filmler, video vs.

3. Sergiler: Sürekli sergiler gezici sergiler, panolar, özel pavyonlar vs.

4. Sosyal Olaylar: Festivaller, balolar vs.

5. Yarışmalar,

6. Toplantılar: Seminerler, konferanslar, münazaralar, açık oturumlar, törenler, kurslar vs.

7. Geziler: Kuruluş ilgilileri için hazırlanan geziler, kuruluşun halkın gezilerine katılması vs.

8. Eğitim,

9. Diğer Çalışmalar: Karşı kampanyalarla savaş, rakip kuruluşlarla ilişkiler, yasama organı ile ilişkiler, baskı grupları ile ilişkiler, vs.²

¹Edward Bernays, Public Relations (Norman: 1955)

²Alaaddin Asna, Halkla İlişkiler (Ankara: 1969),

BÖLÜM V
BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde hipotezimizde yer almış olan, kentli kültüründeki sosyal bozuklukları ve yozlaşmaları incelemek istedik. Bulgularımız; 1985 Tepebaşı-Odunpazarı ESKİŞEHİR, 1976 Gültepe İSTANBUL ve 1972 Zeytinburnu-Gültepe İSTANBUL anketlerine dayanmaktadır. 1985 Tepebaşı-Odunpazarı anketi deneklerden yanıt alabilme oranının % 20'nin altında kalması dolayısıyla yalnızca 30 denegın katılımıyla yapılabılmıştır. Deneklere 26 soru sorulmuştur.

Bulgular bölümünde öncelikle kentsel kültüre ilişkin kriterleri test edeceğiz, daha sonra da kentte geçirilen sürenin bu kültüre katkılarını inceleyeceğiz.

TABLO 1: DENEKLERİN YAŞ

GRUPLARI	
Yaş grubu	%
20-24	7
25-29	20
30-34	23
35-39	10
40-44	3
45-49	13
50-54	10
55-59	7
60-64	7

TABLO 2: DENEKLERİN CİNSİYETİ

Cinsiyet	%
Erkek	57
Kadın	43

$\bar{x}$:38.5

Deneklerin yaş gruplarına baktığımızda en sık olarak 25-29 yaş grubunu görmekteyiz, bununla beraber herhangi bir grupta aşırı yoğunlaşma yoktur. Anketler genellikle aileler üzerinde uygulandığından, deneklerin cinsiyet durumlarında da bir farklılık göze çarpmamaktadır.

TABLO 3: AİLELERİN GELİR

DURUMLARI	
Aylık gelir	%
35000'den az	11
35000-60000 arası	52
60000-120000 arası	32
120000-250000 arası	5

TABLO 4: HANE İLKİ SAYISI

Kişi sayısı	%
Tek	0
2	10
3	21
4	21
5	21
6	21
7	6

 $\bar{X}:4.36$

Türkiye genelinde ortalama aile büyüklüğü(4.57), kent ailesi ortalamasına(4.60) çok yakındır. Araştırma bölgemizde de ortalama aile büyüklüğü (4.36) ile kentsel aile özelliği göstermektedir.

TABLO 5: KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE

Süre	%
Eskişehir'de doğan.	27
1-10 yıl	17
11-20 yıl	23
20 yıldan fazla	23

TABLO 6: GERİ DÖNME

ARZUSU	
Dönmek isteyen	%
Evet	32
Hayır	68

 $\bar{X}:22.6$

TABLO 7: KENTİN BEĞENİLEN

YÖNLERİ	
Beğenilen yön	%
İş olanakları	17
Hizmet	7
Yok	3
Belirsiz	73

TABLO 8: KENTİN BEĞENİLMİYEN

YÖNLERİ	
Beğenilmeyen yön	%
Sos. yaşantı eksik.	7
Çevre sorunları	10
Ulaşım sorunları	3
Belirsiz	80

Kentin verdiği hizmetlere ilişkin olumlu ya da olumsuz yanıt alma oranı oldukça düşüktür. Kentin en beğenilen yönü iş olanakları olarak tanımlanırken, beğenilmeyen yönleri de genellikle çevresel sorunlardır. Çok düşük bir yüzdenin(Tablo:8) sosyal yaşantı eksikliğini vurgulaması aslında kentsel

yaşantı tanımının eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

TABLO 9: YAKIN ÇEVREYE İLİŞKİN
SORUNLAR

Sorun	%
Temizlik sorunu	37
Yol sorunu	13
Park sorunu	10
Ulaşım	3
Diğer	3
Belirsiz	43

TABLO 10: SORUNLARLA
İLGİLİ GİRİŞİM

Girişim	%
Var	0
Yok	33
Belirsiz	67

(Birden fazla seçenek
yanıtlandı)

Yukarıda sözkonusu edilen durum, deneklerin yakın çevreye ilişkin sorunları tanımlamalarında da gözlenmektedir. Bu sorunlarla ilgili olarakta hiç bir girişim yoktur.

TABLO 11: ESKİŞEHİR'DE AKRABASI
OLANLAR

Eskişehir'de akrabası	%
Var	97
Yok	3

TABLO 12: AKRABALARLA
GÖRÜŞME SIKLIĞI

Görüşme sıklığı	%
Haftada bir	27
Ayda bir	62
Yılda bir	11

TABLO 13: AKRABALARDAN YARDIM GÖRME

Yardım gören	%
Evet	77
Hayır	23

Eskişehir'de akrabası olanların oranı ve akrabalarla görüşme ile yardımlaşma oranları da oldukça yüksektir. Bu durum akrabalarla ilişkinin zayıflaması olarak tanımlanan kent sel özelliğe ters düşmektedir.

Aşağıdaki tablolara baktığımızda da hergün gazete okuyanların oranının yalnızca % 50 olduğunu görüyoruz. Bunun yanı sıra okunan gazetelerinde büyük çoğunluğunu magazin ve yarı magazin gazeteleri oluşturmaktadır.

TABLO 14: GAZETE OKUMA
SIKLIĞI

Okuma sıklığı	%
Hergün	50
Arasına	43
Nadiren	7

TABLO 15: OKUNAN GAZETE
ÇEŞİTLERİ

Okunan gazete	%
Hürriyet	50
Tan	10
Hürriyet ve Tan	7
Tan ve Günaydın	7
Tan ve Tercüman	3
Tercüman	10
Günaydın	3
Güneş	3
Bulvar	3
Cumhuriyet	3

TABLO 16: BOŞ ZAMANLARI
DEĞERLENDİRME

Tercih	%
TV	57
TV ve sinema	4
TV ve gezme	3
TV ve video	10
Video	7
Sinema	3
Sinema ve video	3
Tiyatro	3
Tiyatro ve sinema	3
Tiyatro ve gezme	3
İbadet	3

TABLO 17: TV'DE BEĞENİLEN
PROGRAMLAR

Beğenilen program	%
Yerli sinema	23
Yerli sinema ve eğ. pr.	20
Dizi filmler vs.	17
Belgesel ve kült. pr.	13
Yer. sin. ve yab. sin.	10
Yab. sin. ve eğ. pr.	7
Diğer	10

TABLO 18: KİTAP OKUMA
SIKLIĞI

Sıklık	%
Ayda birden fazla	0
Ayda bir	7
Üç ayda bir	17
Daha seyrek	76

TABLO 19: EN SON OKUNAN
KİTAPLAR

Kıtap türü	%
Edebi kıtap	10
Dini kıtap	7
Diğer	7
Belirsiz	76

TABLO 20: DİNLENİLEN MÜZİK TÜRÜ

Tür	%
Türk sanat müziği	33
Türk halk müziği	24
Arabesk	13
Türk sanat müziği ve halk müz.	7
Türk sanat müziği ve hafif müz.	7
Türk hafif müziği ve H.batı müz.	7
Arabesk ve T.halk müziği	3
Arabesk ve T.sanat müziği	3
Hafif batı müziği	3
Diğer	0

Boş zamanların değerlendirilmede genellikle ev içi işlevler tercih edilirken, TV'de en beğenilen programlarda yerli filmler, dizi filmler, eğlence programları gibi zaman değerlendirmeye değer değil, zaman öldürücü programlardır.

Deneklerin % 76'sının üç ayda birden daha seyrek kitap okuması, okunan kitapların yalnızca % 17'sinin sanat ve bilim kitapları oluşu ve yukarıdaki göstergeler kente ilişkin tinsel kültüre ulaşamadığını göstermektedir.

Bunların yanı sıra dinlenen müzik türleri arasında lokal (Türk toplumuna ilişkin) özellik taşıyan müzik türleri % 80'e yakındır. Toplumsal etik ve estetik değerler, geçici ve görece¹ olduğundan kent kültürünün oluşması ile beraber bu yüzden düşmesi gerekmektedir.

TABLO 21: YERİNE GETİRİLEN

DİNİ GÖREVLER	
Dini görev	%
Hepsi	47
Namaz, oruç ve zekat	34
Namaz ve oruç	10
Oruç ve zekat	3
Yalnız namaz, zekat	
ya da oruç	20
Hiç	20

TABLO 22: NAMAZ KILMA

SIKLIĞI	
Sıklık	%
Günde beş vakit	33
Zaman buldukça	45
Diğer	22

¹ Moissej Kagan, Estetik ve Sanat (---:1982)

TABLO 23: EŞİNİN ÇALIŞMASINA İZİN VERME

İzin	%
Verir	12
Vermez	88

TABLO 24: KIZ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİNE İZİN VERME

İzin verilen eğ. kur.	%
İlköğrenim	17
Ortaöğrenim	43
Yükseköğrenim	40

TABLO 25: KIZ ÇOCUKLARI NE TÜR EĞİTİM GÖRMELİ (I)

Tür	%
Din, biçki-dikiş, normal	33
Din ve normal eğ.	20
Din ve biçki-dikiş eğ.	10
Din eğitimi	3
Biçki-dikiş ve normal eğ.	7
Normal eğitim	27

TABLO 26: KIZ ÇOCUKLARI NE TÜR EĞİTİM GÖRMELİ (II)

Tür	%
Normal eğ.	87
Din eğitimi	70
Biçki-dikiş eğ.	52
(Birden fazla seçenek yanıtlanmıştır)	

TABLO 27: NORMAL EĞİTİMDEN ÖNCE DİN EĞİTİMİ GEREKLİLİ

Din eğitimi	%
Gerekli	83
Gereksiz	17

Kentte, göçle birlikte dini görevlerin yerine getirilmesinde azalma, kız çocukların eğitimine, eşlerin çalışmasına izin verilmesi, normal eğitimin din eğitiminin yerini alması beklenmektedir. Çalışma bölgemizde ise bu yöndeki değişme oranları % 50'yi bulmamaktadır.

TABLO 28: TOPLUMDAKİ FARKLARI AÇIKLAMA BİÇİMLERİ

Neden	%
Kader	33
Kader ve çok çalışmak	7
Çok çalışmak	20
Diğer	3
Belirsiz	57

Geleneksel yaşam biçimi olan kırsal yaşamda toplumdaki farkları açıklama biçimlerinin de yine geleneksel olması

kaçınılmazdır. Ancak kentsel bir bölgede yaşayanların, büyük çoğunluğunun(% 97) bu farklılıkları yine geleneksel biçimde açıklaması ilginçtir.

TABLO 29: GELİR YETERSİZLİĞİNE

ÇARE	
Çare	%
Parasının artırılmasını is.	2
İş değiştirecek	12
Ek iş bulacak	6
Hiç birşey yapmayacak	43
Diğer	24
Belirsiz	12

TABLO 30: GELİR

YETERLİLİĞİ	
Yeterli mi	%
Evet	33
Hayır	64
Belirsiz	1

TABLO 31: İLK İŞ EDİNME

YOLLARI	
	%
İş ve işçi bulma kur.	3
İş komisyoncusu	1
Tanıdık-akraba	59
Kendi	22
Atandı	3
Diğer	1
Belirsiz	11

TABLO 32: DEVLET DAİRESİNE
İŞİ DÜŞTÜĞÜNDE İZLEDİĞİ

YOL	
İşi düşerse	%
Kendi halleder	35
Tanıdıktan yardım ister	23
Bir örgütten " "	2
Yetkili kişiden " "	16
Çözemez	1
Diğer	10
Belirsiz	12

TABLO 33: SON YIL İÇİNDE
TİYATROYA GİDENLER

Tiyatroya	%
Gitti	15
Gitmedi	78
Belirsiz	7

TABLO 34: BAZI KENTSEL
ÖRGÜTLERİN KULLANIMI

Örgütler	Kullandı %	Kullanmadı %
Mahkeme	39	61
Avukat	17	83
Noter	48	52
Muayenehane	60	40
Bankada hesap	20	80
Bankada kredi	7	93
Taksitle alışveriş	73	27
S. Marketten " "	53	47

İstanbul'un Gültepe semtinde yapılan bir ankette çıkarılan bu tabloları incelediğimizde görülen, kente göçenlerin kentsel örgütlerle olan ilişkilerinin zayıflığı, akrabalarla olan ilişkilerin sürmesi ve gelir yetersizliklerine bireysel çare arama gibi kırsal özellikler, yukarıdaki bulgularımızı destekler niteliktedir.

TABLO 35: DENEKLERİN CİNSİYETİ VE GAZETE OKUMA SIKLIĞI

Cinsiyet	Gazete okuma sıklığı		
	Hergün	Arasıra	Nadiren
Erkek	% 64	% 31	% 05
Kadın	% 32	% 61	% 07

TABLO 36: GELİR DURUMU VE GAZETE OKUMA SIKLIĞI

Gelir durumu	Gazete okuma sıklığı		
	Hergün	Arasıra	Nadiren
35000'den az	% 50	% 50	-
35000-60000 arası	% 40	% 50	% 10
60000'in üstü	%100	-	-

TABLO 37: KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE VE GAZETE OKUMA SIKLIĞI

Kentte geçirilen süre	Gazete okuma sıklığı		
	Hergün	Arasıra	Nadiren
Eskişehir'de doğan	% 38	% 50	% 12
1-10 yıl	% 66	% 17	% 17
11-20 yıl	% 29	% 57	% 14
20 yıldan fazla	% 60	% 40	-

TABLO 38: DENEKLERİN CİNSİYETİ VE KİTAP OKUMA SIKLIĞI

Cinsiyet	Kitap okuma sıklığı		
	Ayda bir	Üç ayda bir	Daha seyrek
Erkek	% 06	% 25	% 69
Kadın	% 07	% 07	% 86

Cinsiyetin ve gelir durumunun gazete okuma sıklığı üzerinde güçlü bir etkisi gözlenirken, kentte geçirilen sürenin gazete okuma sıklığını bu derece etkileyememiş olması kentsel kültürü edinme ile kentte geçirilen süre arasında sıkı bir ilişki olmadığını göstermektedir. Aşağıdaki çapraz tab-

lolar da bu savı doğrulayacak daha kesin göstergeler bulunmak-
tadır.

TABLO 39: GELİR DURUMU VE BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME

Gelir durumu	Boş zamanları değerlendirme	
	TV-Video vs.	Tiyatro-sinema vs.
35000'den az	%100	-
35000-60000 arası	% 67	% 33
60000'in üstü	% 71	% 29

TABLO 40: KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE VE BOŞ ZAMANLARI

Kentte geçirilen süre	DEĞERLENDİRME	
	Boş zamanları değerlendirme TV-video vs.	Tiyatro-sinema vs.
Eskişehir'de doğan	% 75	% 25
1-10 yıl	% 60	% 40
11-20 yıl	% 71	% 29
20 yıldan fazla	% 80	% 20

TABLO 41: OKUNAN GAZETE ÇEŞİTLERİ VE BOŞ ZAMANLARI

Okunan gazeteler	DEĞERLENDİRME	
	Boş zamanları değerlendirme TV-Video vs.	Tiyatro-sinema vs.
Cumhuriyet	-	%100
Hürriyet	% 80	% 20
Diğerleri	% 93	% 07

Tiyatro ve sinema gibi ev dışı işlevlere yönelmede gelir durumu yine güçlü bir etken olurken, kentte geçirilen sü-
re arttıkça kişiler boş zamanlarını TV, video gibi ev içi iş-
levlerle değerlendirmektedirler. Bu arada gazete okuyan de-
neklerden, Cumhuriyet okurlarının tamamı ve Hürriyet okurları-
nın da % 20'si yine sinema ve tiyatroyu tercih etmektedirler.
Diğer gazete okurlarından sinema ve tiyatroyu tercih edenle-
rin oranı yalnızca % 7'dir.

Ayrıca 42, 43 ve 44'üncü tablolar da görüleceği üzere her-
gün gazete okuyanlar diğerlerine oranla daha kentsel özellik-
ler göstermektedir. Bu da yine araştırmamızın alt amaçların-
dan olan iletişimin dönüştürücülük işlevi gördüğünün kanıtı
olmaktadır.

TABLO 42: GAZETE OKUMA SIKLIĞI İLE BOŞ ZAMANLARI

Gazete okuma sıklığı	DEĞERLENDİRME	
	Boş zamanları değerlendirme TV-video vs.	Tiyatro-sinema vs.
Hergün	% 61	% 39
Arasıra	% 92	% 08
Nadiren	%100	-

TABLO 43: GAZETE OKUMA SIKLIĞI İLE EŞİN ÇALIŞMASINA İZİN

Gazete okuma sıklığı	VERME	
	İzin Verir	Vermez
Hergün	% 13	% 87
Arasıra	-	%100
Nadiren	-	%100

TABLO 44: GAZETE OKUMA SIKLIĞI İLE DİN EĞİTİMİNİ GEREKLİ

Gazete okuma sıklığı	GÖRME	
	Din eğitimi Gerekli	Gereksiz
Hergün	% 73	% 27
Arasıra	% 92	% 08
Nadiren	%100	-

TABLO 45: KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE AKRABALARLA

Kentte geçirilen süre	GÖRÜŞME SIKLIĞI		
	Görüşme sıklığı Haftada bir	Ayda bir	Yılda bir
Eskişehir'de doğan	% 38	% 38	% 25
1-10 yıl	% 25	% 50	% 25
11-20 yıl	% 14	% 86	-
20 yıldan fazla	% 30	% 60	% 10

Görüldüğü gibi kentte geçirilen süre akrabalarla olan görüşme sıklığını azaltmamaktadır. Bu süre aynı zamanda dinsel aktivitelerinde fazlaca etkilememekte ve kişilerin geleneksel düşünce biçimlerini kıramamaktadır. Tam tersine kentte kalış süreleri en az olan grup toplumdaki farklılıkları gelenekselin dışında açıklayan grupların başında gelmektedir. (Bkz Tablo:46,47,48,49)

TABLO 46: KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE YERİNE GETİRİLEN DİNİ

Kentte geçirilen süre	GÖREVLER	
	İki ya da daha fazla dini görevini yerine getiren	İkiden az dini görevini yerine getiren
Eskişehir'de doğan	% 38	% 62
1-10 yıl	% 20	% 80
11-20 yıl	% 71	% 29
20 yıldan fazla	% 90	% 10

TABLO 47: KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE KIZ ÇOCUKLARIN

Kentte geçirilen süre	EĞİTİMİNE VERİLEN İZİN		
	İzin verilen eğitim kurumları		
	İlk	Orta	Yüksek
Eskişehir'de doğan	-	% 37	% 63
1-10 yıl	% 20	-	% 80
11-20 yıl	-	% 71	% 29
20 yıldan fazla	% 40	% 30	% 30

TABLO 48: KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE DİN EĞİTİMİNİ

Kentte geçirilen süre	GEREKLİ GÖRME	
	Din eğitimi	
	Gerekli	Gereksiz
Eskişehir'de doğan	% 87	% 13
1-10 yıl	% 60	% 40
11-20 yıl	% 100	-
20 yıldan fazla	% 82	% 18

TABLO 49: KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE İLE TOPLUMDAKİ FARKLARI

Kentte geçirilen süre	AÇIKLAMA			
	Farklılığın Nedenleri			
	Kader	Cok çalışmak	Diğer	Belirsiz
Eskişehir'de doğan	% 25	% 25	% 13	% 37
1-10 yıl	% 20	% 40	% 20	% 20
11-20 yıl	% 56	% 07	% 07	% 29
20 yıldan fazla	% 40	% 20	-	% 40

TABLO 50: AKRABALARDAN YARDIM ALMA SIKLIĞI İLE ŞEHİRDE

Akrabalardan yardım Alma sıklığı	GEÇİRİLEN ZAMAN YÜZDESİ		
	Ailelerin şehirde bulundukları süre		
	0-4 yıl	5-10 yıl	11-14 yıl
Seyrek	% 64	% 74	% 92
Sıksık	% 36	% 26	% 08

TABLO 51: GELDİKLERİ BÖLGELERE GERİ DÖNME ARZUSU İLE

Geri dönme arzusu	Zaman		
	SAHİSLARIN ŞEHİRDE BULUNDUKLARI ZAMAN YÜZDESİ		
	1-4 yıl	5-10 yıl	11-14 yıl
Dönmek istiyor	% 26	% 25	% 14
Dönmek istemiyor	% 74	% 75	% 86

Gültepe ve Zeytinburnu araştırmalarında kentte kalış sürelerinin, geri dönme isteğini ve akrabalardan yardım alma sıklığını azalttığı sonucu görülmektedir. Ancak bu sonuçlara dayanarak kentte kalma süresinin kentleşmeyi sağladığı savını ileri sürmek akılcı olamaz. Köye geri dönme ve akrabalarla yardımlaşmanın kentlileşmeden de önce ekonomik nedenlerden etkilendiği bilinen bir gerçektir.

Bu bölümde sonuç olarak üç konuyu incelemiş bulunuyoruz.

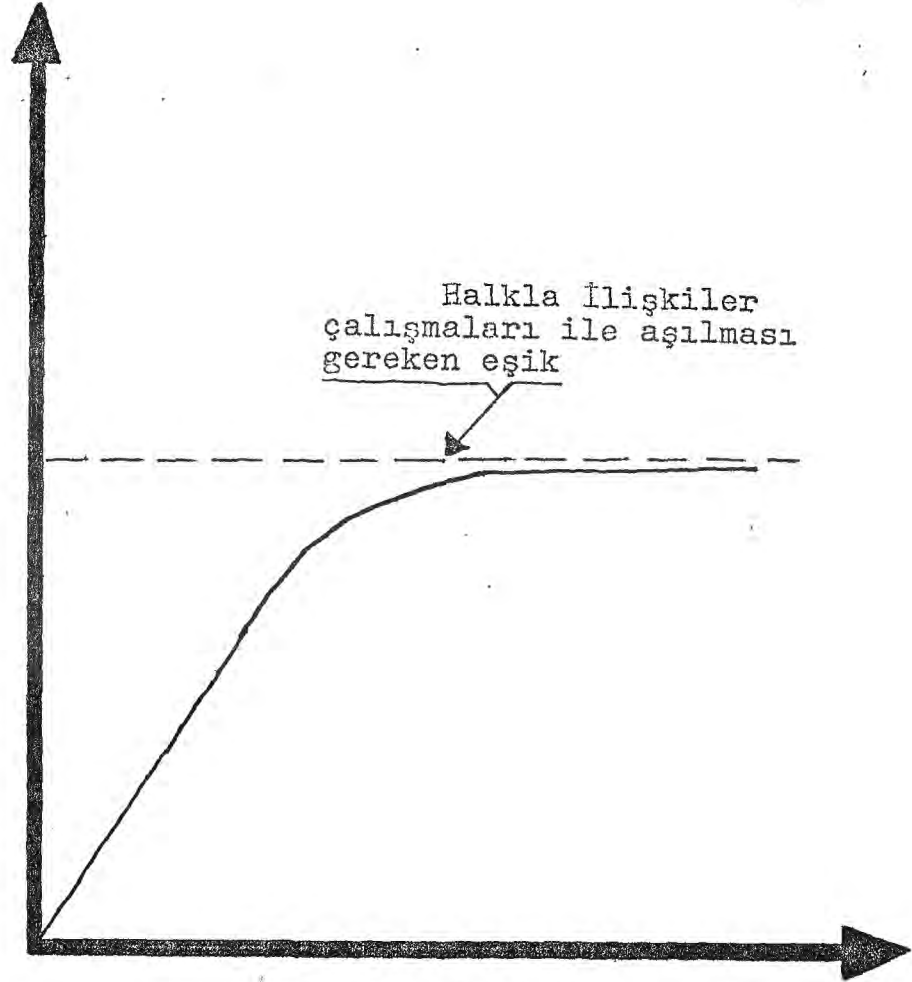
1. Araştırma yapılan bölgelerde kent insanı henüz kırsal özelliklerinden kurtulamamıştır. Kent yaşamının gerektirdiği kent kültürüne çok sınırlı ölçülerde ulaşmıştır.

2. Kentte geçirelen süre kırsal kültürün yerini, kent kültürüne bırakmasını belirli ölçülerde sağlamaktadır. Ancak bu oldukça yavaş bir değişimin sonucunda gerçekleşmektedir. Üstelik bu süre kentli kültürüne ulaşmadaki eşiklerin kırılmasını sağlayamamaktadır.

3. İletişim araçlarını kullananlar kentsel kültürü daha çabuk edinmektedirler.

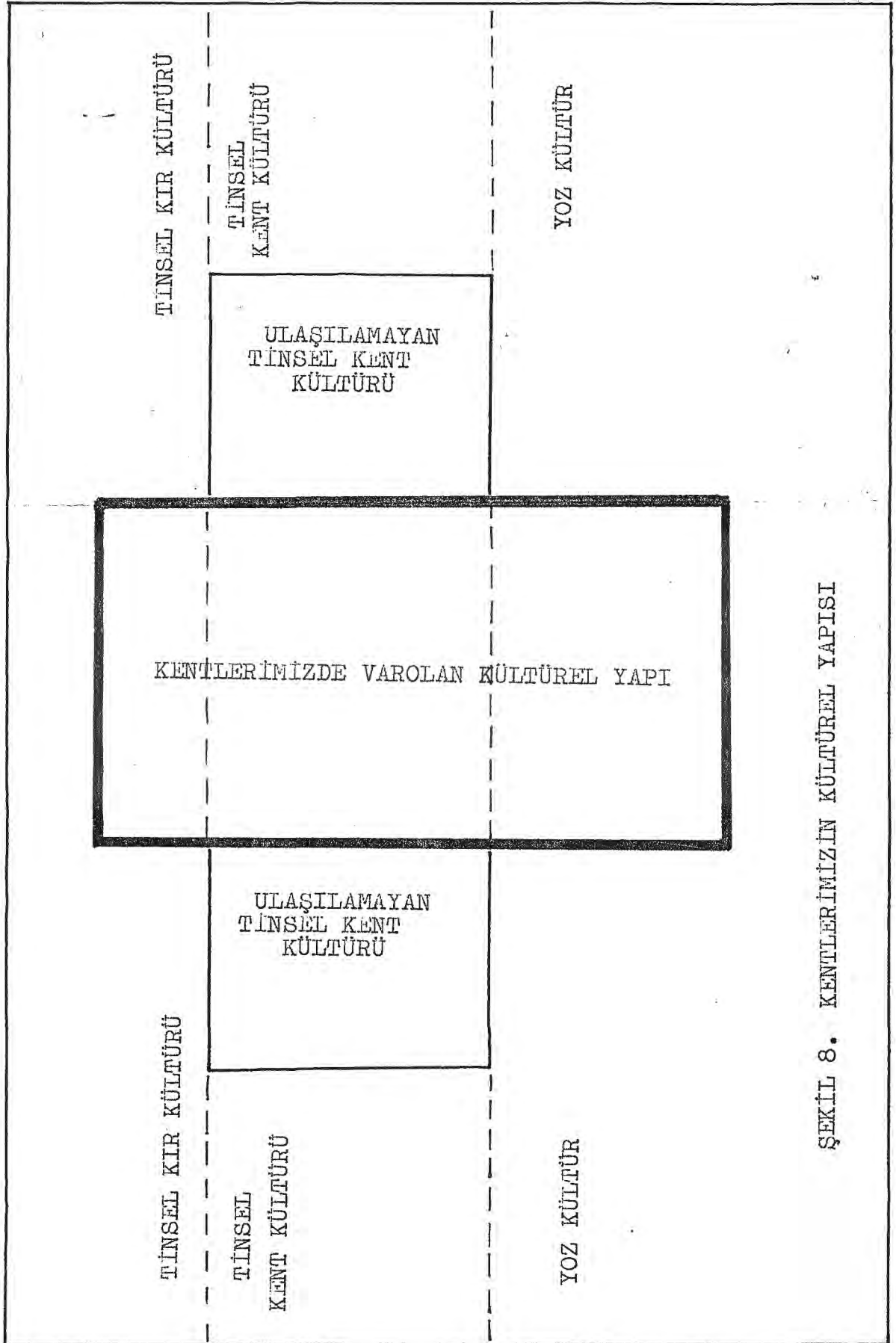
4. Kente göçenler, kırsal özelliklerinden sıyrılırsalar bile, edinilmesi kolay bir kültür olan yoz kültürün yerine, kentli kültürüne kendiliklerinden ulaşamazlar

TİNSEL KENT KÜLTÜRÜ

KENTTE GEÇİRİLEN SÜRE

ŞEKİL 7. KENTSEL KÜLTÜR EŞİĞİ

ŞEKİL 8. KENTLERİMİZİN KÜLTÜREL YAPISI

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentleşmenin doğurduğu sorunlar, kentleşmenin artması ile birlikte giderek toplumun daha büyük kesimlerini ilgilendirir duruma gelmiştir. Kente ilişkin tinsel ve materyal kültürün, gün geçtikçe daha da yozlaşması, sorunun boyutlarını giderek genişletmektedir.

Araştırmamızın temel hipotezinde, sorunun yerel yönetimlerce ve kitle iletişim araçlarıyla çözülmesini önermiştik. Hipotezin geçerliğini test etmek içinde dört alt amaç belirlemiştik.

1. Endüstri devriminin ve/veya endüstriye geçme çabalarının bir ürünü olan kentleşme, tarih boyunca karşılaştığımız en önemli demografik ve sosyal bozukluklardan birine, kentli kültürünün bozulmasına ve yozlaşmasına neden olmuştur; Eskişehir'in Tepebaşı ve Odunpazarı semtlerinde yapılan anketler sonucunda, giderek evrensel değerlere yakınlaşması gereken kent kültürünün henüz oluşmadığı ortaya çıkmıştır.

2. Kültür bir iletişim ve etkileşimin ürünüdür; Yine araştırmamızın sonuçlarına ve sosyal bilimcilerin ortak görüşüne göre kültürün kendiliğinden oluşamayacağı, bir iletişim ve etkileşim sürecinin gerekli olduğu test edilerek benimsenmiştir.

3. Bu sorunun çözümü yönetimlerin sorumluluğundadır;

4. Kent ölçeğinde belde halkının sorunlarını çözmede yerel kurumlar, merkezi kurumlara oranla daha avantajlıdır; Günümüzde iletişimin yerini kitle iletişimine bırakması, kitle iletişim araçlarının yönetimin elinde ya da denetiminde bulunması; ve hemen tüm sosyal bilimcilerin benimsediği yerel kurumların sorunları belirleme ve çözmede sahip oldukları üstünlükleri daha önceki bölümlerde tartışılmış ve benimsenmiştir.

Böylece kentlerimizde, özellikle büyük kentlerimizde

belediyelere oldukça önemli görevler düşeceği ortaya çıkmıştır.

Belediyeler artık fiziki çevre sorunlarıyla ilgilendiklerinden daha fazla sosyal çevreye ilişkin sorunlarla da ilgilenmek durumundadırlar.

Belediyelerimizin öncelikle yapmaları gereken iş, bir Halkla İlişkiler Birimi'ni oluşturmak olmalıdır. Ancak yalnızca böyle bir birimin kurulması yeterli olmayacaktır. Gerekli kaynak ve personelin, sağlanması ve yetiştirilmesi başarı için önkoşul olacaktır.

Kentlerin genel sorunları paralelinde özel sorunların saptanması, kitleye gönderilecek mesajların ve medyaların belirlenmesi, kent yönetimi/kent insanı arasındaki iletişimin dışında kent insanının kendi içinde iletişim kuracağı, kurabileceği kurumların belirlenmesi ve oluşturulması kısaca kent insanına, kentin bir parçası olduğu, kente ilişkin hak ve sorumlulukları olduğu bilincinin aşılması da söz konusu halkla ilişkiler biriminin ilk görevleri olacaktır.

Asıl görev ise geleneksel anadolu kültürünün kendine özgü beraber yaşama, toplu güvenlik ve uyum özelliklerini yeniden yerleştirmek ve bunlarla birlikte, batı kültürünün olumlu özellikleri olan hoşgörü, araştırmacılık ve yaratıcılığı, kentlerin sosyal yapıları çerçevesinde yoğurmak ve yaymaktır.

Ancak süreç içinde çıkabilecek daha farklı sorunların çözülebilmesi için de halkla ilişkiler biriminin kent insanını, kent insanının da halkla ilişkiler birimini denetleyebileceği bir oto-kontrol sisteminin yaratılması gerekecektir.

Son olarak şunu söyleyebiliriz; oldukça zor, karmaşık fakat bir an önce başlatılması gereken bir süreçtir söz konusu olan...

EK

1985 ESKİŞEHİR Tepebaşı-Odunpazarı Anket Formları
(3,4 ve 22'nci sorular yalnız aile reisine sorulacak)

- 1.Yaşınız...
- 2.Cinsiyetiniz...
- 3.Ailenizde yaşayan kişi sayısı...
- 4.Ailenin aylık geliri...
- 5.Kaç yıldır Eskişehir'de oturuyorsunuz...
- 6.Kent yaşıntısındaki beğendiğiniz yönler...
beğenmediğiniz yönler...
- 7.Olanağınız olsa memleketinize dönmek istermisiniz
Evet... Hayır...
- 8.Semtinizin en önemli sorunları nelerdir...
- 9.Bu sorunlarla ilgili ne tür girişimleriniz oldu...
- 10.Kentte akrabanız var mı Evet... Hayır...
- 11.Varsa görüşme sıklığı Hergün... Haftada bir...
Ayda bir... Yılda bir... Hiç...
- 12.Başınız sıkıştığında akrabalarınızdan yardım görürmüsünüz Evet... Hayır...
- 13.Gazete okuyormusunuz
Hergün... Arasıra... Nadiren...
- 14.Hangi gazeteler Hürriyet... Milliyet... Tan...
Tercüman... Günaydın... Bulvar... Güneş...
Posta... Cumhuriyet... Yerel gazeteler... Diğer...
- 15.Boş zamanlarınızı aşağıdakilerden hangisi ile değerlendir-
dirmek istersiniz Tiyatro... Sinema... TV...
Video... Diğer...
- 16.TV'de en beğendiğiniz programlar Yerli sinema...
Yabancı sinema... Dizi filmler... Eğlence programları
Belgesel ve kültürel programlar... Haberler...
İnanç dünyası... Diğer...
- 17.Ne tür müzikten hoşlanırsınız
Arabesk... Türk sanat müziği... Türk halk müziği...

Türk hafif müziği... Klasik Türk müziği... Klasik batı müziği... Hafif batı müziği... Pop müzik... Rock... Caz...

18.Kitap okurmusunuz

Ayda iki-üç... Ayda bir... Üç ayda bir... Daha seyrek...

19.En son okuduğunuz kitabın adı...

20.Dini görevlerinizden hangilerini yerine getiriyorsunuz

"amaz... Oruç... Hac... Zekat...

21.Namaz kılıyorsanız sıklığı Günde beş vakit...

Zaman buldukça... Cuma günleri... Diğer...

22.Eşiniz çalışmak isterse izin verirmisiniz Evet.. Hayır..

23.Kız çocukların eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz

Din eğitimi görmeli... Biçki-dikiş eğitimi görmeli...

Normal eğitim görmeli...

24.Normal eğitim görmesine nereye kadar izin verirsiniz

İlköğrenim... Ortaöğrenim... Yükseköğrenim...

25.Sizce çocukların normal eğitimden önce din eğitimi al-

maları gerekir mi Evet... Hayır...

26.Toplumda bazı kişilerin zengin bazı kişilerin fakir ol-

malarının nedenleri sizce nedir.

Çok çalışmak... Kader... Şans...

Diğer(açıklayınız)...

GENEL
BİBLİYOGRAFYA

- Abadan, Nermin. Modern Toplumda Halkla Münasebetler. Ankara: 1964.
- Alkan, Türker. "Kültürel Yozlaşma". Bilim ve Sanat, sayı 47.
- Althusser, Louis. İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. ----:1978.
- Anderson, Michael. Family Structure in the 19th Century. Cambridge:1971.
- Ankara Belediyesi. Toplumcu Belediye. Ankara:1977.
- Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, cilt:XXXII, sayı 1-4.
- Asna, Alaaddin. Halkla İlişkiler. İstanbul:1979.
- Avcıoğlu, Doğan. Türkiye'nin Düzeni. Ankara:1969.
- Aziz, Aysel. Radyo ve TV ile Eğitim. Ankara:1982.
- Aziz, Aysel. Toplumsallaşma ve Kitleesel İletişim. Ankara:1982.
- Batmaz, Veysel. "Popüler Kültür Üzerine Değişik Kuramsal Yaklaşımlar". İletişim, sayı 1, 1981.
- Belge, Murat. "S.B.T.G. Örgütlenme Nüvesi Olarak Belediyelerin Önemi". Mimarlık, 1979/2.
- Bektaş, Cengiz. "Belediyelerin Kültürel Görevleri". Mimarlık, 1977/2.
- Bernays, Edward. Public Relations. Norman:1955.
- Berne, Eric. The Structure and Dynamics of Organizations and Groups. New York:1973.
- Bertrand, R. Canfield. Public Relations Principles. ----
- Borcherd, H. Geleceğin Şehri. Mimarlık, 1967/5.
- Bumin, Kürşat. Sivil Toplum. İstanbul:1981.
- Çadırcı, Suat. Halkla İlişkiler. Ankara:1967.
- Çalışlar, Aziz. Ansiklopedik Kültür Sözlüğü. (Altın Kitaplar Yayınevi).
- Çerçi, Meral ve Semra Çen. Halkla İlişkiler. Ankara:1974.
- Dalokay, Vedat. "Yeni Kent Kültürü ve Kent Enstitüleri Üzerine". Mimarlık, 1977/2.
- De Lauwe, P.H.C. Şehirliler ve Şehir. Ankara:---.
- Derin, Haluk. İletişim Kuramı. ----.
- Duncan, D. Hugh. Communication and Social Order. New York:1962.

- Ece, Bülent. "İletişim Konusunda Kaynakça". İletişim, sayı 1-2, 1981.
- Ertekin, H. "Yaşanılır Şehirler". Mimarlık, 1979/2.
- Geray, Cevat. "Belediyelerin Yapısal Sorunları". Mimarlık, 1977/2.
- Geray, Cevat. Şehirleşme ve Nedenleri. ----:1968.
- Göçer, Orhan. Şehirciliğe Giriş. Konya:1979.
- Gönen, E. Ankara'nın Şehirleşme Dereceleri Üzerine Araştırmalar. Ankara:1972.
- Gözübüyük, Şeref. Türkiye'de Mahalli İdareler. Ankara:1967.
- Güvenç, Bozkurt. İnsan ve Kültür. İstanbul:1979.
- Hauser, P.M. Şehirsellerde Sosyal Araştırma El Kitabı. Ankara:1968.
- İpekçi, İ.Cem. Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi. İst:1970.
- İsbir, Eyüp. Kentleşme Metropoliten Alan ve Yönetimi. Ankara:1982.
- Kagan, M. Estetik ve Sanat. ----:1982.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. İnsan ve İnsanlar. (Sosyal Bilimler Derneği Yayını).
- Kartal, Kemal. Kentleşme ve İnsan. Ankara:1978.
- Kartal, Kemal. Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme. Ankara:1983.
- Kazancı, Metin. "Belediyelerin Denetim İşlevi ve Yapısal Sorunları". Mimarlık, ---
- Kazancı, Metin. Halkla İlişkiler. Ankara:1982.
- Kazancı, Metin. "Kitle İletişim Olayı ile Yığınların İdeolojik Yönlendirilmesi". BYYO Yıllığı, 1981.
- Kazancı, Metin. Yönetim ve Yönetilenler. Ankara:1978.
- Kazgan, Gülten. Şehirlere Akın ve İktisadi Değişme. İst:1961.
- Keleş, Ruşen. Kent Bilim İlkeleri. Ankara:1976.
- Keleş, Ruşen. Şehirciliğin Kuramsal Temelleri. Ankara:1972.
- Keleş, Ruşen ve Fehmi Yavuz. Yerel Yönetimler. Ankara:1978.
- Keyder, Çağlar. "Demokrasi İdeoloji ve Örgütleşme". Mimarlık, 1979/2.
- Kıray, Mübeccel. Toplum Yapısında Temel Değişimlerin Tarih-sel Perspektifi. Ankara:1969.
- Kogan, L. Şehirleşme ve Şehirseller Kültür. Mimarlık, 1977/4.
- Kongar, Emre. Toplumsal Değişme. Ankara:1972.
- Küçükömer, İdris. Düzenin Yabancılaşması: Batılılaşma. ----
- Kültür Bakanlığı. Ulusal Kültür. Ankara:1979.

- Mardin, Şerif. "Kültür ve Kütle". Forum, sayı 1, 1954.
- McLuhan, M. Understanding Media. ----: 1964.
- McQuail, Denis. Sociology of Mass-Communications. England: 1972
- Mesci, Haluk. Metin Yazarlığı Ders Notları. AN.Ü. 1984.
- Nadaroğlu, Halil. Mahalli İdareler. Kırklareli: 1982.
- Nesimi, A. Türkiye'de Yerel Yönetim Tarihi Üzerine Notlar. İstanbul: 1978.
- Oktay, Ahmet. Yazın İletişim İdeoloji. İstanbul: 1982.
- Onal, Güngör. Halkla İlişkiler. Bursa: 1982.
- Orrick, James. Halkla İlişkiler. SBF, BYYO Yayını. Ankara: 1967.
- Oskay, Ünsal. "Popüler Kültürün Toplumsal Ortam ve İdeolojik İşlevleri Üzerine". BYYO Yıllığı, 1977-78.
- Oskay, Ünsal. "Kitle İletişimi Açısından Toplumsal Egemenlik ve Kültürel Donanımları". Kurgu, sayı 3, 1980.
- Oskay, Ünsal. Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş. Ankara: 1973
- Oskay, Ünsal. Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri. Ankara: 1982.
- Oyal, Erkan. "TV ve Kitle Kültürü". Bilim ve Sanat, sayı 2, 981
- Öngören, Mahmut Tali. "Yozlaşma Nerede Başlıyor Nerede Bitiyor". Bilim ve Sanat, sayı 47, 1984.
- Özdil, İlhan. Uzaktan Eğitim Teknolojisi Ders Notları. Anadolu Üniversitesi, 1984.
- Özkök, Ertuğrul. "Yeni Bir Toplum Yeni Bir Kültür". Hacettepe Üniversitesi, Sos. Bil. Dergisi, sayı 1.
- Özkök, Ertuğrul. "Kültüre Ulaşma ve Katılma". Gösteri, Şubat, 1984.
- Özkök, Ertuğrul. Sanat İletişim ve İktidar. Ankara: 1982.
- Özyürekli, Oya. Şehre Kırsal Bölgelerden Göç Etmiş Olan Ailelerin Şehirleşme Süreci İçindeki Durumları. Hacettepe Üniversitesi (Doktora Tezi). Ankara: 1974.
- Ralph, E. Turner. "Kültürel Değişmenin Merkezi Olarak Endüstri Kenti". Kurgu, sayı 2, 1980.
- Sencer, M. Dinin Topluma Etkileri. ----
- Sorokin, Pitirim. Çağdaş Sosyoloji Teorileri. ----
- Şenyapılı, Önder. İletişim ve Toplum. Ankara: 1981.
- Şenyapılı, Önder. Köylüleşen Kentler. ----
- Şenyapılı, Önder. TV'nin Türk Toplumuna Etkileri. ----: 1977.
- Şenyapılı, Tansı. "Neden Gecekondu TV'ye Mecbur". Türkiye Yazarları, sayı 45, 1980.
- Şenyapılı, Tansı. Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu. Ankara: 1978.

- Tekeli, İlhan, Tarık Okyay ve Yiğit Gülöksüz. Gecekondulu İsportalı Dolmuşlu Şehir. Ankara:1976.
- Tekeli, İlhan ve İlber Ortaylı. Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi. Ankara:1978.
- Tekeli, İlhan. Bağımlı Kentleşme. Ankara:1977.
- Tekeli, İlhan. "Belediyeler ve Kent Yönetiminin Sınıfsal Yapısı". Mimarlık, 1977/1.
- Tekeli, İlhan. Sosyal Sistemler Sosyal Değişme ve Yerleşme Yapısı. ----
- Thayer, Lee. Communication and Communication Systems. Illinois: 1968.
- Tolan, Barlas. Çağdas Toplumun Bunalımı. Ankara:1980.
- Toennies, F. Community and Society. New York:1963.
- Türk Belediyeler Derneği. Büyük Belediyelerde Şehirleşme Sorunları. Ankara:1968.
- Tütengil, Cavit Orhan. Az Gelişmenin Sosyolojisi. ---
- Uğur, Necdet. "Yeni Bir Kültür Oluştururken". Gösteri, Ağustos, 1981.
- Ülkü, Dicle. Bir Yönetim Aracı Olarak Örgütsel Haberleşme. --
- Weber, Max. The City. Glencoe:1958.
- Yalçındağ, Selçuk. Yönetim Halkla İlişkileri. (TODAYE Yayını), Ankara:1974.
- Yasa, İbrahim. Ankara Gecekondulu Aileleri. Ankara:1966.
- Yavuz, Fehmi. Şehircilik. Ankara:1962.
- Yavuz, Fehmi. Mahalli İdarelerimizizin Problemleri. ---
- Yıldırım, Selahattin. "Kent Kentsel Olay Kentsel Sorunlar Sosyal Hareketler ve Yerel Yönetimler Üstüne Notlar". Mimarlık, 1979/2.